ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 42 (2402)
30 мая 1969 г. ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

1 ЧЭРВЕНЯ—МІЖНАРОДНЫ ДЗЕНЬ АБАРОНЫ ДЗЯЦЕЙ

Шчаслівае маленства савецкай дзятвы — адна з вядучых тэм творчасці графіка і жывапісца Анатоля Волкава. Вось і новая серыя акварэлей мастака, якую ён нядаўна скончыў і паказаў на рэспубліканскай выстаўцы, прысвечана юным мінчанам. Прапануем увазе чытачоў асобныя работы з гэтай серыі.

НАРОДНАМУ ПОДЗВІГУ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

СТАРОНКІ ГЕРАІЧНАГА ЛЕТАПІСУ

Вялікаму святу беларускага народа — 25-годдзю вызвалення рэспублікі ад гітлераўскіх акупантаў дзяржаўнае выдавецтва «Беларусь» прысвячае больш 20 розных кніг, сярод якіх гістарычныя, ваенна-патрыятычныя мемуары і мастацкая літаратура.

Шырокую вядомасць у чытачоў набылі кнігі ўспамінаў арганізатараў і кіраўнікоў партызанскага руху ў Беларусі ў дні Вялікай Айчыннай вайны. У другі раз выдаюцца сёлета перапрацаваныя і дапоўненыя новымі матэрыяламі кнігі былога сакратара Мінскага падпольнага абкома партыі, камандзіра партызанскага злучэння Р. Мачульскага «Вечны агонь», былога камандзіра партызанскай брыгады імя Гуляева В. Якавенкі «На акупіраванай зямлі». Герояў Савецкага Саюза В. Лівенцава «Партызанскі край» і У. Парахневіча «Вогненныя віхры». Ужо выйшла ў свет кніга былога начальніка Беларускага штаба партызанскага руху, сакратара ЦК КПБ П. Калініна «Партызанская рэспубліка».

Чытач атрымае рад арыгінальных выданняў з серыі мемуарнай літаратуры. І. Сацункевіч напісаў кнігу «Суровая быль», у якой расказвае пра гісторыю ўзнікнення партызанскага руху ў Заслаўскім, Дзяржынскім, Рудзенскім, Пухавіцкім, Чэрвеньскім і іншых раёнах Мінскай вобласці, пра гераізм і мужнасць народных мсціўцаў у барацьбе з ворагам. Цікавасць уяўляе і кніга былога камандзіра дэсантнай групы, якая смела дзейнічала ў гады вайны на тэрыторыі Баранавіцкай і Беластоцкай абласцей К. Груздзева «Салдаты партызанскага фронту». Лясным салдатам Піншчыны, баявой садружнасці з польскімі партызанамі прысвячаецца кніга І. Шубітыдзе «Палеская быль».

Журналіст М. Андрушчанка ў брашуры «Хатынь» расказвае пра жудасную трагедыю гэтай вёскі, якую спалілі разам з яе жыхарамі — дзецьмі, жанкамі і старымі— гітлераўскія захопнікі.

Хутка пакупнікі атрымаюць фотаальбом «Франтавымі дарогамі». Аўтар сабраных у альбоме фотадакументаў ваенны журналіст В. Аркашоў расказвае пра ратныя подзвігі савецкага народа ў суровыя гады вайны. Выйшаў у свет камплект паштовак «Беларускія мастакі пра Брэсцкую крэпасць-герой», якія знаёмяць з рэпрадукцыямі лепшых работ нашых мастакоў, прысвечаных неўміручаму подзвігу абаронцаў цытадэлі над Бугам.

Шмат новых матэрыялаў змешчана ў манаграфічнай рабоце М. Пахомава, М. і Н. Дарафеенкаў «Віцебскае падполле».

Рыхтуецца да выдання даведнік па геранчных мясцінах рэспублікі «У памяці народнай». Даведнік будзе мець карту-схему маршрутаў, якая дапаможа турыстам-следапытам рабіць паходы па месцах воінскай і партызанскай славы. Над кнігай працаваў вялікі аўтарскі калектыў — супрацоўнікі Міністэрства культуры БССР, Дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, журналісты на чале з доктарам гістарычных навук, намеснікам дырэктара Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ С. Пачаніным.

НІХТО НЕ ЗАБЫТЫ...

Нядаўна ў калгасе «Першае мая» Берастовіцкага раёна адбылася падзея, якая ўзрушыла ўсіх хлебаробаў гэтай перадавой у вобласці гаспадаркі.

Тут адбыўся мітынг, прысвечаны адкрыццю помніка героям-землякам. Да бронзавай фігуры салдата з прыспушчаным сцягам у руках, прыйшлі ветэраны вайны, камсамольцы і піянеры, родныя і блізкія тых 89, якія не дачакаліся светлага дня Перамогі. Мітынг адкрыў старшыня калгаса М. Хейлік. З усхваляванымі прамовамі выступілі афіцэр запаса, які 20 гадоў праслужыў у арміі і мае дзесяць урадавых узнагарод С. Карытка і сакратар райкома партыі Э. Наготка. Камсамольцы, маладыя хлебаробы тут, ля гэтага помніка, далі клятву — быць дастойнымі герояў-землякоў, свята шанаваць традыцыі бацькоў і братоў. Калгаснікі ўсклалі да помніка букеты палявых кветак.

Д. КУДЗЕЛЬКА.

НАВАСЕЛЛЕ Ў РАБОЧЫМ КЛУБЕ

Цудоўныя вырабы шклозавода «Нёман» вядомы далёка за межамі рэспублікі. А нядаўна ў цудадзейнікаў шкла было радаснае свята — наваселле ў новым заводскім Палацы культуры. Гэта — сучасны прыгожы будынак. Глядзельная зала — на 600 месц. Ёсць спартыўная і танцавальныя залы, памяшканні для бібліятэкі з чытальняй, пакоі для работы гуртоў мастацкай самадзейнасці.

Палац культуры шклозаводцаў — лепшы ў Лідскім раёне. Зараз самадзейныя артысты рыхтуюцца да тэматычнага канцэрта, прысвечанага 25-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

А. ЛІПЕНЬ.

СЛЕДАПЫТЫ— НАВУЧЭНЦЫ ТЭХНІКУМА

Цікавы турысцкі паход правялі навучэнцы Магілёўскага будаўнічага тэхнікума. Маршрут іх даследавання — баявы шлях 49-й арміі, якая ўдзельнічала ў вызваленні вобласці ад фашысцкіх захопнікаў. Навучэнцы пабывалі ў Копысі, Леніна, Горках, Дрыбіне і Чавусах.

У паходзе следапыты сустракаліся з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны, якія ўдзельнічалі ў бітве за Беларусь. У пасёлку Леніна работнікі музея расказалі моладзі пра баявое братэрства савецкага і польскага народаў, пра тое, як ваявала з ворагам дывізія імя Тадэвуша Касцюшкі.

СВЯТЫ ПЕСНІ, ПРАЦЫ І ВОІНСКАЙ СЛАВЫ

Маладзечанскі Дом народнай творчасці кіруе работай самадзейных калектываў чатырох раёнаў — Валожынскага, Вілейскага, Мядзельскага і Маладзечанскага. Зараз тут актыўна рыхтуюцца да традыцыйных вясновых свят песні, працы і воінскай славы: праходзяць семінары работнікаў культуры і кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці, развучваюцца новыя творы.

Раённыя святы песні, працы і воінскай славы — своеасаблівая генеральная рэпетыцыя перад традыцыйным святам на возеры Нарач у 25-ю гадавіну вызвалення Беларусі ад гітлераўскіх захопнікаў. У гэты дзень адбудзецца тэатралізаваны паказ, сустрэчы з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны, выступяць зводны хор у складзе каля трох тысяч спевакоў. З канцэртамі таксама выступяць Маладзечанскі народны ансамбль песні і танца. Лебедзеўская народная харавая капэла, ансамбль танца Івянецкага і харавая капэла Вілейскага дамоў культуры.

Мясцовыя кампазітары напісалі некалькі песень. Вялікаму правадыру працоўных прысвяціў сваю новую песню І. Сушко, песню пра Радзіму напісаў кампазітар-аматар Б. Гямбіцкі. Міжраённы Дом мастацкай самадзейнасці падрыхтаваў да друку новы зборнік песень і вершаў мясцовых аўтараў.

Я. КАЛЯДА.

1500-ы КАНЦЭРТ

Гэты вечар сапраўды быў незвычайны. 1500-ы канцэрт самадзейных калектываў Дома культуры бытавых паслуг Мінскага гарвыканкома.

— У жыцці кожнага чалавека бываюць падзеі якія застаюцца ў памяці на ўсё жыццё, — гаварыў, адкрываючы вечар, кіраўнік народнай харавой капэлы Д. Рулінскі. — Такая падзея— наш сённяшні вечар, калі мы даём 1500-ы канцэрт! Гэта ж цэлае жыццё, біяграфія калектыву, яго творчых імкненняў, узлётаў, а часам і няўдач. Наш калектыў, які аб'ядноўвае больш 300 спевакоў, танцораў, музыкантаў, творчае натхненне нязменна чэрпаў і чэрпае ў непаўторным хараstве народнай песні, народнага танца, народнай музыкі.

Аб творчым шляху самадзейных калектываў расказаў старэйшы артыст-аматар П. Карнач. А пасля імяніннікаў шчыра віншавалі прадстаўнікі Фрунзенскага райкома партыі і камсамола, Палітычнага ўпраўлення ЧБВА, ЦК камсамола Беларусі, рэспубліканскага і абласнога дамоў мастацкай самадзейнасці, гаркома камсамола, Беларускага тэатральнага аб'яднання. Юбілярам былі ўручаны Ганаровыя граматы, сувеніры і кветкі.

Пасля пачаўся канцэрт, у якім прынялі ўдзел народныя калектывы — харавая капэла, ансамбль танца (балетмайстар Г. Рубцова), аркестр народных інструментаў (дырыжор У. Перацяцька), дзіцячы ансамбль танца (балетмайстар В. Буры), салісты-вакалісты і музыканты.

У гэты памятны вечар неяк асабліва шчыра і задушэўна гучалі песні беларускіх кампазітараў і народныя песні «Явар і каліна», «Не шукай ты мяне», «Прывітальная», «Люблю наш край», творы савецкіх кампазітараў, класікаў рускай і заходнееўрапейскай музыкі.

Вялікі поспех мелі — іскрыстая «Лявоніха», задорны «Крыжачок» арыгінальна пастаўлены ў выкананні дзіцячага ансамбля танца жартаўлівы «Юрачка».

На здымку—задорны «Крыжачок» выконваюць удзельнікі народнага ансамбля танца.

Фота І. ЗМІТРОВІЧА. (БЕЛТА).

БУДЗЕМ НАЛАДЖВАЦЬ КАНТАКТЫ...

Заўтра спектаклем «Званок у пустую кватэру» пачне гастролі ў Мінску Ленінградскі дзяржаўны акадэмічны тэатр камедыі.

Гэты калектыў мае высокую рэпутацыю, яго ведаюць аматары тэатра ўсяго свету. Створаны ў 1929 годзе, ён з трыццаць пятага года ўзначальваўся народным артыстам СССР М. Акімавым, выдатным мастаком і рэжысёрам, які ўмацаваў калектыў, здольны ствараць жыццярадаснае і яркае мастацтва камедыйнага жанру — ад вадэвіля да сатырычнага гратэска. На яго сцэне працавалі і працуюць цудоўныя артысты, імёны многіх з якіх карыстаюцца папулярнасцю ў гледачоў яшчэ і таму, што «акімаўцы» часта здымаюцца ў кіно. Рэжысёрамі тэатра былі Г. Козінцаў і С. Юткевіч, Э. Гарын і Г. Таўстаногаў, Л. Віўен і Н. Рашэўская. Таленавітыя камедыёграфы пішуць п'есы спецыяльна для гэтага тэатра. Трупа Акімава дала пуцёўку цікавым творам В. Шкваркіна і Ю. Германа, Л. Малюгіна і А. Арбузава, самымі плённымі сувязямі былі творчыя кантакты калектыву з Яўгеніем Шварцам. Багаты і класічны рэпертуар тэатра. Яго афіша заўсёды прыцягвае ўвагу гледачоў назвамі арыгінальных камедый, напісаных драматургамі розных эпох і народаў, ад Шэкспіра і Салтыкова-Шчадрына да маладых сучасных дэбютантаў.

У сталіцу Беларусі калектыў прыязджае ў поўным сваім складзе. Мінчане ўжо набылі білеты на спектаклі, якія будуць паказвацца на дзвюх сцэнічных пляцоўках горада — у памяшканні Дома афіцэраў і ў тэатры оперы і балета.

Рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва» папрасіла ленінградскую журналістку А. Барысаву ўзяць інтэрв'ю ў мастацкага кіраўніка тэатра народнага артыста РСФСР Уладзіміра Віктаравіча Ускова. Яму былі зададзены традыцыйныя пытанні аб творчым калектыве тэатра, аб яго рэпертуары і, як прынята ў інтэрв'юераў, аб планах на будучае.

— Нас радуюць і, зразумела, хвалююць першыя і таму асабліва адказныя гастролі ў Мінску, — сказаў Уладзімір Віктаравіч. — У гэты горад мы збіраліся ўжо тры гады, але розныя акалічнасці перашкаджалі нам ажыццявіць паездку. І вось, нарэшце, мы едзем у Мінск. Правядзём у сталіцы Беларусі ўвесь чэрвень. Для нас Мінск — горад-загадка. Мы ведаем, што ён пабудаваны нанава, прыгожы і таму новы ў літаральным сэнсе гэтага слова. Але ж наш калектыў ніколі не сустракаўся з беларускім гледачом. Што ж, будзем наладжваць кантакты...

— Уладзімір Віктаравіч, якія спектаклі вы пакажаце мінчанам?

— Мы хочам паказаць наш асноўны рэпертуар, так сказаць, анталогію тэатра. Па-першае, «Цень» Я. Шварца — гэтую нашу «Чайку» на афішы, калі ўспомніць МХАТ. Потым «Дон Жуан» Байрана, «Стракатыя апавяданні» А. Чэхава. Усе тры спектаклі пастаўлены і аформлены Мікалаем Паўлавічам Акімавым. Сучасная савецкая драматургія будзе прадстаўлена спектаклямі — «Званок у пустую кватэру», «Пяты стрэл», «Дождж — добрае надвор'е»; класіка — спектаклем «Дванаццатая ноч» В. Шэкспіра. З п'ес замежных драматургаў мы пакажам «Фізікаў», «Сілуэты Парыжа», «Гаварылі пра ружы», «Мастацтва камедыі»... Як бачыце, станем перад судом мінскіх гледачоў «на ўвесь рост». Мінчане пабачаць тэатр такім, якім ён жыве і творыць сёння і якім яго будаваў на працягу многіх гадоў выдатны мастак М. Акімаў.

Мы перажылі цяжкі год — страта Мікалая Паўлавіча Акімава незаменная. Я, як мастацкі кіраўнік тэатра, лічу асноўным сваім абавязкам беражліва захоўваць традыцыі Мікалая Паўлавіча, трымаць тэатр у той высокай мастацкай форме, у якой ён быў да гэтага часу.

Зараз мы ўсе ўступаем у год святкавання 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна, год адказны і ганаровы. Гэтая падзея ахоплівае ўсе сферы жыцця і дзейнасці нашай краіны і, вядома, мастацтва, у тым ліку і мастацтва камедыі. Мы пастараемся ўнесці свой уклад у гэта свята. Многія драматургі працуюць з нашым тэатрам. Зараз уключана ў рэпертуар новая п'еса Д. Угрумава (мінчане ўбачаць яго ж камедыю «Званок у пустую кватэру»), новыя п'есы А. Хазіна, Б. Рацэра і В. Канстанцінава.

Увосень мы пакажам спектакль, які называецца пакуль умоўна «Нарком расказвае». П'есу напісалі даўнія сябры тэатра драматургі М. Смірнова і М. Крайндэль. Гэта п'еса пра першага наркома асветы Савецкага ўрада А. В. Луначарскага. Не буду пераказваць яе змест—асноўны сэнс п'есы ў яе эпіграфе: «Калі рэвалюцыя дала мастацтву душу, дык мастацтва можа даць рэвалюцыі вусны», — гэта словы А. В. Луначарскага.

Наогул праблема ўзаемаадносін і творчай садружнасці тэатра з аўтарамі — пытанне важнае і актуальнае. Мікалай Паўлавіч Акімаў заўсёды лічыў, што ў тэатра павінны быць свае драматургі, якія б раслі разам з тэатрам, адчувалі б яго пульс, разумелі яго ідэйна-творчы кірунак. Так, пастаянна супрацоўнічаюць з тэатрам М.Гіндзін і Г. Рабкін, Б. Рацэр і В. Канстанцінаў, М. Смірнова і М. Крайндэль, Д. Угрумаў... З задавальненнем працуе трупа з маладым драматургам М. Шатэрнікавай, чыю першую п'есу «Дождж — добрае надвор'е» мы таксама паказваем мінскім гледачам.

Калі прадоўжыць размову аб планах на будучае, дык варта сказаць, што ў партфелі тэатра — амерыканскі сацыяльна востры мюзікл «Як зрабіць кар'еру». Дарэчы, аб кар'ерызме і п'еса Ф. Мольнера «Раз, два, тры», таксама сатырычная камедыя. Але гэта ўжо планы на далейшае... А зараз, не заходзячы далёка наперад, хочацца сказаць яшчэ аб адной рабоце тэатра.

Мы ў вялікім даўгу перад маленькімі гледачамі. Тэатр даўно не ставіў дзіцячага спектакля, і мы вельмі хочам парадаваць нашых дзяцей. Рыхтуецца да пастаноўкі новы спектакль для дзяцей «Казкі Андэрсена». Яго ставіць акцёр Леў Лемке. Гэта яго першая рэжысёрская работа, але ён чалавек таленавіты, і мы верым у поспех. З карыфеяў тэатра ў «Казках Андэрсена» будуць заняты Е. Уварава і А. Савасцьянаў, а ў асноўным — гэта маладзёжны спектакль.

— На каго з маладых акцёраў тэатр ускладае асобыя надзеі?

— Можна назваць такіх таленавітых маладых акцёраў, як С. Карпінская, М. Мальцава, І. Грыгор'ева, Т. Ягорава, В. Нікіценка, Г. Варапаеў, Б. Какоўкін. Пералік, вядома, можна прадоўжыць. Мінчане будуць мець магчымасць пабачыць і ацаніць творчасць карыфеяў нашай сцэны і прадстаўнікоў новага пакалення акімаўскага тэатра.

— Уладзімір Віктаравіч, чаго чакае, на што спадзяецца тэатр, калі сустракаецца з новым гледачом? Напрыклад, з мінчанамі?

— Дазвольце спаслацца на адзін прыклад — днямі ў нас у тэатры пабываў адзін амерыканскі рэжысёр. У яго запыталі, што самае галоўнае для яго як для рэжысёра. Ён адказаў: «Плаціць як мага менш падаходнага падатку». Для нас самае галоўнае — вельмі хочацца спадабацца мінчанам. І — з першага погляду.

ВЫСТАЎКА БАЛГАРСКАЙ КНІГІ

Больш як 200 лепшых кніг балгарскіх выдавецтваў паказваюцца на выстаўцы, адкрытай 27 мая ў Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя У. І. Леніна. Яна прысвечана праходзячым цяпер у Савецкім Саюзе дням балгарскай культуры.

У экспазіцыі шырока прадстаўлена мастацкая літаратура брацкай рэспублікі. У ліку экспанатаў творы Хрыста Боцева, Івана Вазава, Ніколы Вапцарава, Еліна Пеліна, Хрыста Смірненскага, Андрэя Гуляшкі і многіх іншых аўтараў, з якімі добра знаёмы савецкія чытачы.

Дэманструецца таксама вялікая колькасць кніг, перакладзеных з балгарскай на рускую і беларускую мовы, творы рускіх і беларускіх пісьменнікаў на балгарскай мове.

БЕЛТА.

ДЫСКУСІІ
На парадку дня:
ПРАБЛЕМЫ АПАВЯДАННЯ

ПРОБА ПЯРА — ПРОБА ДУМКІ

Віктар ПОЛЯК,
кінааператар аб'яднання «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм».

Як кажуць, дзіўна — але факт: дыскусія аб сучасным стане беларускай навелістыкі, якая ўсчалася артыкулам В. Бурана «Вялікія праблемы малога жанру», паступова траціць сваю вастрыню. Больш таго, мне здаецца, што поруч са спадам гарачыні спрэчак і сам прадмет гаворкі — сучасны стан нашага апавядання— пастулова адсоўваецца на задні план, саступаючы месца занадта агульным, адцягнена-тэарэтычным разважанням.

Асабліва характэрны ў гэтых адносінах артыкул А. Яскевіча «Пахвала жанру». Прачытаўшы яго, можна нават падумаць, што дыскусія аб сучасным стане і шляхах развіцця «малога жанру» нашай прозы была распачата паспешліва, без важкіх на тое падстаў, што дыскусія гэтая ўвогуле не вельмі і патрэбна. Сапраўды, замест таго, каб павесці канкрэтную гаворку аб канкрэтных набытках беларускага апавядання апошніх гадоў, аб тым, што яно ўяўляе сабой сёння, крытык засярodзіўся на тым, каб растлумачыць нам тыя відазмяненні, што адбываюцца з жанрам апавядання наогул.

Давайце яшчэ раз прыгадаем артыкул В. Бурана. Не падзяляючы ўсіх ягоных заўваг і сцвярджэнняў, не падтрымліваючы, у прыватнасці, ягонага «жорсткага» вызначэння жанру апавядання, мы, аднак, вымушаны пагадзіцца з В. Бураном у асноўным: сённяшні стан нашай навелістыкі не можа не выклікаць трывогі.

Сапраўды, не закрэсліваючы тое добрае, што зроблена нашымі апавядальнікамі, усё ж трэба шчыра прызнаць, што сучаснае апавяданне, калі можна так сказаць, неяк здрабнела — зместам, героем. Пагартайце падшыўкі газет і камплекты часопісаў, шматлікія зборнікі апавяданняў. Ці многа знойдзеце вы ў іх твораў, у якіх бы закраналіся важныя і надзённыя сацыяльна-грамадскія праблемы? На жаль, вельмі і вельмі нямнога. Часцей за ўсё, як справядліва піша В. Буран, гэта будуць творы пра сямейныя нелады, пра каханне, у тым ліку пра такія яго разнавіднасці, як курортна-санаторнае, пра выпадковыя сустрэчы ў дарозе, пра наведанне героем роднага бацькоўскага кута. Герой такіх апавяданняў звычайна сумны і нецікавы чалавек...

У гэтых нататках я хачу спыніцца на творчасці самых маладых нашых празаікаў, аўтараў аднаго-двух-трох апублікаваных апавяданняў, на творчасці так званых пачаткоўцаў. Па-першае, таму, што і іхнія літаратурныя спробы могуць сёе-тое сказаць аб сучасным стане апавядання, а, па-другое, таму, што да гэтага часу амаль ніводзін з удзельнікаў дыскусіі не гаварыў, па сутнасці, аб творах самых маладых,— тых, што ідуць у літаратуру недзе адразу за А. Кудраўцом і М. Капыловічам (дарэчы, творчасці гэтых двух маладых пісьменнікаў у дыскусійных артыкулах было аддадзена, бадай, больш увагі, чым пісьменнікам старэйшага і сярэдняга пакаленняў).

Першыя літаратурныя спробы маладых выклікаюць асаблівую цікавасць Гэта, мусіць, натуральна. Сапраўды, цікава даведацца, якая прычына штурхнула чалавека ўзяцца за пяро, што ён хоча і што мае сказаць мне, чытачу.

Пашукаем адказу на гэтыя пытанні ў апавяданнях, што былі змешчаны ў часопісе «Маладосць» за апошнія паўтары-два гады.

Вось апавяданне Генрыха Далідовіча «Ліст да Олі».

Сямігадовы хлопчык Генка расказвае нам пра жаніцьбу свайго старэйшага брата Рамана з Оляй, пра адносіны другога, сярэдняга брата Янака, да Олі, асуджае эгаіста Рамана, спачувае Олі і Янаку, у канцы гаворыць пра ліст, які прыслала яму, малому Генку, Оля (яна з Янакам паехала на цаліну), а таксама пра тое, што ён не пакажа гэтага ліста Раману.

Апавяданне, паўтараю, вядзецца ад імя малога Генкі. Спачатку хлопчык не разумее, што адбываецца вакол: чаму сумная ў час вяселля Оля, чаму не радуецца гэтаму вяселлю Янак, чаму ён, Генка, павінен маўчаць пра «выпадковыя» сустрэчы і размовы Олі і Янака, не павінен гаварыць пра іх Раману. Але пастулова ён пачынае разумець, чаму. Праўда, пачынае разумець пакуль што не розумам, а душой, сэрцам. Ён не задумваецца над тым, чаму так сталася, што Оля, якая кахала і кахае Янака, выйшла замуж за Рамана, чаму Раман, ведаючы пра адносіны брата з Оляй, усё ж жэніцца на дзяўчыне. Генка адчувае толькі, што Оля і Янак — харошыя і яны не могуць рабіць нешта благое.

Так наіўна-непасрэдны расказ хлапчука перарастае пастулова ў сур'ёзную гаворку пра душэўныя вартасці чалавека, пра яго добрыя і дрэнныя ўчынкі.

Апавяданне, праўда, дзе-нідзе губляе натуральнасць сваёй інтанацыі, пачынае «кульгаць». Так, сямігадовы хлапчук часам становіцца занадта дарослым у сваіх разважаннях. Занадта выпірае напаверх і аўтарская зададзенасць у абмалёўцы Рамана, назойлівае падкрэсліванне эгаістычных рыс яго характару.

Апавяданне Алеся Жука «Сок манга» — таксама пра каханне. Урэшце, хутчэй пра захапленне, чым пра каханне.

Каб не сапсавала Людку дружба з модным хлопцам, бацькі адпраўляюць яе ў вёску, да дзеда. І там, у вёсцы, як на тое, спаткалася дзяўчына з валацугам-прайдзісветам Шурам, і той пакрыўдзіў Людку, наглуміўся над яе пачуццямі.

Людка зноў у дарозе. На гэты раз дзед вязе яе ў горад. «...Потым яна пісала пісьмы (Шуру. — **В. П.**) і не атрымлівала адказу, і зноў многа плакала, і ненавідзела старога, які—вядома ж! — перахопліваў яе пісьмы на пошце... Так думала яна».

Як бачым, гісторыя не новая і даволі банальная. Але, прачытаўшы апавяданне, чамусьці шкадуеш Людку. Бо гісторыяй няўдалага дзявочага «кахання» малады аўтар (а разам з ім і чытач) асуджае чалавечую абыякавасць і раўнадушша. Няўрымслівая і рамантычна настроеная Людка марыць пра добрага чараўніка, але гэтых яе парыванняў і мар не разумеюць і не хочуць разумець ні бацькі, ні дзед, ні дзедава набожная сястра.

У фінале апавядання відно, што Людка яшчэ не ўсвядоміла ўсёй непапраўнай гаркоты дапушчанай памылкі, памылкі, якая з'явілася вынікам яе даверлівасці і адкрытасці да людзей. Дзяўчына жыве ілюзіяй нязбыўнага. І гэтая яе наіўная вера — жорсткі прысуд і бацькам, і дзеду, і валацугу Шуру.

Апавяданне «Сок манга» напісана даволі стройна, кампактна, прафесіянальна. Аб досыць высокай культуры пісьма А. Жука сведчаць і яго апошнія апавяданні — «Жонка героя» і «Водсветы зорак». Разам з тым сёе-тое ў апавяданнях маладога празаіка непакоіць.

Герой твораў А. Жука найчасцей нейкі сацыяльна-нейтральны, быццам жыве ён па-за грамадствам і па-за часам. Ён поўны нейкіх незразумелых сумненняў, нерашучасці, якогасьці таямнічага непакою. Хто ён, чым займаецца, чым жыве—цяжка, а то і немагчыма зразумець.

Думаецца, што А. Жуку пара задумацца над усім гэтым, пара паклапаціцца аб ідэйна-грамадскім напаўненні сваіх твораў.

Месца чалавека ў жыцці, цана чалавечых вартасцей — галоўнае ў творчасці Ніны Маеўскай. Пра гэта — і апавяданне «Максім прыехаў».

Жыў у вёсцы стары чалавек Максім. У калгасе не працаваў — па стане здароўя. Але без справы не сядзеў — рабіў людзям таркі. Паехаў быў з сынам і нявесткай на цаліну, ды праз нейкі час вярнуўся — там зусім не было да чаго рукі прыкласці. Вярнуўся і неўзабаве памёр. Не трэба яму ўжо і пенсіі дабівацца (пра яе клапаціліся суседзі), не трэба думаць і аб тым, каб перасыпаць хату. Скончылася жыццё — сціплае, непрыкметнае. Але людзі, вяскоўцы памятаюць старога Максіма. Бо хоць і маленькую справу рабіў чалавек, але рабіў шчыра, як мог і ўмеў.

Н. Маеўская сцвярджае звычайную для нашага часу думку: жыць трэба сумленна, берагчы давер калектыву, тады і павага да чалавека будзе, і памяць добрая. І сцвярджае гэтую думку не ў лоб, а знутры, непрыкметна, усім ладам перажыванняў і думак сваіх герояў.

(Заканчэнне на 3-й стар.)

ГЭТА БЫЛО Ў 42-м...

ДА 25-ГОДДЗЯ ВЫЗВАЛЕННЯ БЕЛАРУСІ АД НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ

Гэты дакумент з часоў Вялікай Айчыннай вайны. Чытаеш яго з вялікім хваляваннем — столькі аптымізму, столькі веры ў хуткую перамогу ў радках, напісаных у пачатку лютага 1942 года.

«Урадавая. Куйбышаў. Прафесару Розіну. 25-га лютага скліваецца сесія Беларускай Акадэміі навук, на якой павінен быць заслуханы ваш даклад на тэму: «Выкарыстанне карысных выкапняў Беларусі ў перыяд аднаўлення народнай гаспадаркі». Старшыня Саўнаркома Беларусі Былінскі».

Трэба памятаць, які гэта быў час — зіма сорак другога. Менавіта тады пісаў Янка Купала, што «Па калена ў крыві і слязах беларускіх дзяцей і жанчын ходзяць фашысцкія галаварэзы па прасторах нашай роднай Беларусі».

Але ўжо ўзышлі першыя парасткі перамогі — фашысцкія дывізіі каціліся ад Масквы, а на часова акупіраванай зямлі з кожным днём, з кожнай гадзінай ярчэй і ярчэй разгаралася полымя партызанскай барацьбы супраць нахабнага ворага.

Сесія Акадэміі навук адкрылася не ў лютым, як намячалася, а 12 сакавіка.

Віцэ-прэзідэнт акадэміі Якуб Колас выступіў са справаздачным дакладам, у якім ахарактарызаваў работу беларускіх вучоных у ваенны час. Даклад «Айчынная вайна і беларуская інтэлігенцыя» зрабіў Янка Купала. Беларуская інтэлігенцыя жыве, сказаў ён, яна змагаецца і словам, і штыхом, і самаадданай працай. На фронце і ў тыле, разам з усім савецкім народам куе перамогу. Вораг зруйнаваў нашы гарады, знішчыў бібліятэкі і школы, клубы і тэатры, але ён не знішчыў свабоднага творчага духу беларусаў. Тут, у савецкім тыле, працуюць два беларускія тэатры, плённа твораць беларускія літаратары, музыканты, мастакі...

Зрабіў свой даклад і Аляксандр Майсеевіч Розін. Сёння яго імя вядома мабыць толькі спецыялістам. Гэта быў вельмі цікавы чалавек — адзін з першапраходцаў і арганізатараў геалагічнай службы ў нашай рэспубліцы. Ураджэнец Магілёва, ён у 1908 годзе скончыў горную акадэмію, пасля ўсё сваё жыццё прысвяціў вывучэнню мінеральных рэсурсаў Беларусі.

Гэтаму здымку 27 гадоў. На ім — удзельнікі сесіі Акадэміі навук БССР, што праходзіла ў Казані ў сакавіку 1942 года. У першым радзе злева направа: акадэмік У. Перцаў, сакратар ЦК КПБ Ц. Гарбуноў, нарком І. Крупеня, прафесар С. Мялкіх, акадэмік В. Лявонаў, Якуб Колас, Янка Купала, акадэмікі К. Гораў, М. Кедраў-Зіхман і В. Папоў, А. Розін — у другім радзе трэці справа.

Прафесар Розін вельмі ўзрадваўся выкліку на сесію. Але перад самым ад'ездам занядужаў. Ён запісаў свае думкі — кароткія тэзісы даклада — на паперы і хацеў быў перапаць пакет у адрас сесіі акадэміі, але ў самы апошні момант перадумаў і паехаў сам.

У архіве вучонага засталіся гэтыя тэзісы даклада. Яны вельмі лаканічныя. «Калі злейшы вораг чалавецтва — фашысцкія орды і іх памагатыя ў Беларусі будуць вынішчаны...» Розін раскрывае ролю і значэнне карысных выкапняў, якія спатрэбяцца пры аднаўленні народнай гаспадаркі. Ён падвёў вынік таму, што зроблена было геолагамі рэспублікі ў даваенны час. Аказваецца, разведчыкі нетраў дабіліся многага, асабліва з 1937 па 1941 год, калі «разгарнулі вывучэнне глыбокіх нетраў метадамі геафізікі і глыбокага бурэння, якое апраўдала нашы гіпотэзы ў галіне структурнай геалогіі ў межах паўднёва-заходняй часткі Дняпроўска-Данецкай нізіны, яе працягу ў заходніх абласцях БССР, апраўдала меркаванні аб наяўнасці тут солі, вугалю і нафты. Гэта работа каварным ворагам сарвана, але не знішчана. Беларускія геолагі яе працягваюць, хоць і за межамі Беларусі».

Я перачытваю гэтыя радкі, іншыя матэрыялы сесіі і думаю пра тое, што яе ўдзельнікі жылі адным жаданнем — дапамагчы Радзіме ў цяжкую пару.

Частку даклада Аляксандр Майсеевіч прысвяціў актуальнаму пытанню — пошуку рэдкіх элементаў у горных пародах Куйбышаўскай вобласці — рабоце, якой ён займаўся ў час эвакуацыі, і якая мела важнае значэнне для абароннай прамысловасці.

У дакладзе вучоны зноў і зноў гаворыць пра Беларусь. «Трэба сказаць, што і ў Беларусі, як і ў Куйбышаўскай вобласці, не выключана магчымасць знаходжання ванадзія і іншых рэдкіх элементаў з магчымай канцэнтрацыяй іх у арганічных рэштках. Тут таксама былі размыты вярхі крышталічных масіваў, адкуль багатыя рэдкімі элементамі інгрэдыенты былі знесены ў Палессе старажытнымі рэкамі за некалькі геалагічных эпох. Такое пытанне да гэтага часу нікім не ставілася і, калі мы зможам зноў працаваць у Беларусі, за гэтую справу возьмемся».

Далі бог, думкі вельмі актуальныя і ў наш час.

...Не ўсім удзельнікам сесіі, пра якую наш сённяшні расказ, удалося дажыць да светлага дня перамогі, убачыць зноў шчаслівым свой родны кут. Сярод іх і прафесар Розін. Вяртаючыся з Казані, дзе праходзіла навуковая сесія, Аляксандр Майсеевіч па дарозе захварэў тыфам і памёр. Навука страціла ў яго асобе выдатнага спецыяліста, даследчыка беларускіх нетраў, працавітага, энергічнага чалавека, які перад самай вайной паставіў геалогію рэспублікі на парог вялікіх і важных адкрыццяў.

Справа, якой Розін так верна служыў, у нашы дні развіваецца, шырыцца. Шматлікія месцанараджэнні соляў, вугалю, нафты, руд розных металаў, што разведаны ў нашы дні, — гэта тое, пра што ён марыў, чаму прысвяціў сваё жыццё.

В. ЯКАВЕНКА,
кіраўнік геалагічнай групы праектна-тэхналагічнага інстытута «Белмясцпромпраект».

ВОДГУКІ, АДКАЗЫ

ІНСТЫТУТ У ІНСТЫТУЦЕ

25 лютага г. г. у «Літаратуры і мастацтве» з артыкулам «Інстытут у інстытуце» выступіў В. Глозман, дэкан факультэта грамадскіх прафесій Беларускага політэхнічнага інстытута. Аўтар высока ацаніў значэнне факультэтаў, назваў шмат нявырашаных праблем, ад якіх залежыць далейшы поспех навучання студэнтаў другім прафесіям.

У водгуках на артыкул, якія прыслалі ў рэдакцыю дэканы факультэтаў грамадскіх прафесій іншых вну, таксама ўзнімаюцца некаторыя важныя пытанні. Іх могуць і павінны вырашыць рэктараты, партыйныя і камсамольскія арганізацыі інстытутаў, зацікаўленыя міністэрствы і ведамствы.

ШТО ЎМЕЕШ — ЗА ПЛЯЧЫМА НЕ НАСІЦЬ

Тым, хто будзе працаваць на сяле, таксама патрэбны веды не толькі, скажам, па земляробстве, жывёлагадоўлі, эканоміцы і арганізацыі сельскагаспадарчай вытворчасці, землеўпарадкаванні, меліярацыі, механізацыі і да т. п. Малады спецыяліст, які прыступае да работы ў калгасе ці саўгасе, павінен будзе вырашаць многія дадатковыя пытанні.

Мы добра разумеем, як патрэбны сялу работнікі культуры. Вось чаму найбольш людныя ў нас аддзяленні харэаграфічнае, рэжысёрска-акцёрскае, народных інструментаў, дырыжорска-харавое і тыя, якія рыхтуюць лектараў-прапагандыстаў, фотакарэспандэнтаў, кінаапаратараў, мастакоў-афарміцеляў.

Трэба сказаць, што зацікавіць студэнтаў другой прафесіяй часта не проста: каму не вядома, колькі працы і часу патрабуюць заняткі на асноўных факультэтах. Але прыклад старшакурснікаў, якія ўжо закончылі гэты факультэт, нам вельмі дапамагае. Многія з іх, асабліва фотарэпарцёры і журналісты, супрацоўнічаюць у насценным друку, шматтыражцы «Савецкі студэнт», у раённай газеце. Няма ў акадэміі такога фотаальбома ці стэнда, у афармленні якіх не ўдзельнічалі б студэнты фотакарэспандэнцкага аддзялення. А слухачы і выпускнікі лектарскага аддзялення, калектыў мастацкай самадзейнасці, агітбрыгада выступаюць не толькі ў акадэміі, але і навакольных калгасах і саўгасах.

На першым часе і ў рабоце нашага факультэта не ўсё ладзілася: не хапала выкладчыкаў, аўдыторый, абсталявання, вопыту. Але савет факультэта, які ўзначальвае рэктар акадэміі К. Сонцаў, пастараўся, каб аддзяленні мелі ўсё неабходнае, добра працавалі. Праўда, шкада, што няма яшчэ агульных вучэбных планаў і праграм для аднародных факультэтаў і аддзяленняў. Але ж іх няцяжка скласці і самім, прычым можна ўлічыць усе асаблівасці і ўмовы будучай работы іменна тых спецыялістаў, якіх выпускае вну.

Зараз факультэт грамадскіх прафесій нашай акадэміі канчае заняткі па вучэбных праграмах. Рыхтуемся да выпуску слухачоў другога года навучання. Перад дзяржаўнай кваліфікацыйнай камісіяй прадстануць дванаццаць маладых лектараў прапагандыстаў, 35 грамадскіх фотакарэспандэнтаў, восем харэографаў і чатыры кіраўнікі іншых гурткоў мастацкай самадзейнасці. Думаю, што веды яны пакажуць трывалыя, што аддача ад іх работы потым будзе немалая.

А. РЫБАКОВА,
дэкан факультэта грамадскіх прафесій Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі.

СПРАВА ДЗЯРЖАЎНАЯ

Я думаю, што мэтазгоднасць стварэння факультэтаў грамадскіх прафесій пры вну рэспублікі ніхто ўжо не аспрэчвае. Такія факультэты працуюць зараз пры ўсіх вышэйшых навучальных установах. Аб карысці такіх факультэтаў вельмі доказна гаварылася ў артыкуле «Інстытут у інстытуце» дэкана факультэта грамадскіх прафесій Беларускага політэхнічнага інстытута В. Глозмана.

У Беларускім тэхналагічным інстытуце факультэт грамадскіх прафесій створаны параўнаўча нядаўна. Пытанне аб характары работы факультэта абмяркоўвалася ў нас і ў рэктараце, і ў парткоме. Было вырашана адкрыць аддзяленні палітінфарматараў, лектараў-міжнароднікаў, інструктараў па спорце, інспектараў па ахове прыроды, кіраўнікоў гурткоў мастацкай самадзейнасці, кінаапаратараў.

Наш факультэт напаткалі тыя ж самыя цяжкасці, пра якія пісаў В. Глозман, — не было ні вучэбных планаў, ні праграм, ні «Палажэння», якое ўзаконьвала б нас і прыроўнівала да іншых факультэтаў інстытута. Памаглі адпаведныя арганізацыі, якія былі зацікаўлены ў тым, каб студэнты займелі дадатковыя прафесіі. Так, напрыклад, Дзяржаўны камітэт па ахове прыроды Савета Міністраў БССР забяспечыў нас анатаваным спісам літаратуры па ахове прыроды, пералікам фільмаў, якія датычылі гэтай праблемы і якія меліся ў рэспубліцы, памог нам скласці вучэбны план і праграму падрыхтоўкі інспектараў.

Тэрмін падрыхтоўкі на ўсіх аддзяленнях мы вызначылі ў два гады, за выключэннем аддзялення палітінфарматараў (адзін год).

Сёлета дзейнасць нашага факультэта абмяркоўваў вучоны савет інстытута. Вопыт работы ўхвалілі. Нам прапанавалі на грамадскіх пачатках адкрыць і аддзяленне па падрыхтоўцы праграмістаў для работы на электронна-вылічальных машынах. Справа ў тым, што выпускнікам нашага інстытута часта даводзіцца працаваць на прадпрыемствах, якія маюць сучасную электронна-вылічальную тэхніку. Зараз гэтае аддзяленне ствараецца. Зноў даводзіцца перажываць нямала цяжкасцей, і асноўная ў тым, што мы можам займацца толькі ў трэцюю змену, па вечарах. А не кожны выкладчык вытрымае такую нагрузку — працаваць цэлы дзень ды яшчэ і вечарам да поўначы (два разы на тыдзень).

Выкладаюць на факультэце ў нас толькі штатныя супрацоўнікі інстытута. Зразумела — на грамадскіх пачатках. Я лічу, што інакшай і не можа быць. У асноўным факультэты і павінны працаваць па такім прынцыпе. Але трэба мець і пэўныя сродкі, каб аплаціць паслугі запрошаных спецыялістаў з іншых устаноў і арганізацый, набыць некаторыя дапаможнікі і абсталяванне. Хоць гэта і грамадскія факультэты, а справу яны робяць дзяржаўную, і пра іх трэба клапаціцца як след. Калі адпаведныя міністэрствы і ведамствы да канца ўсвядомяць гэта і будуць больш увагі звяртаць на нашы патрэбы, прызнаваць і лічыцца з намі, роля такіх факультэтаў намнога ўзрасце.

Паколькі ў многіх інстытутах ёсць аднародныя факультэты ці аддзяленні на факультэтах грамадскіх прафесій, трэба хутчэй абагульняць іх вопыт і выдаваць у выглядзе брашур, скласці праграмы па найбольш распаўсюджаных грамадскіх спецыяльнасцях.

Варта падумаць і над формай пасведчанняў, якія выдаюцца выпускнікам факультэтаў. У гэтай справе шмат самадзейнасці. Ці не лепш было б вырабіць гэтыя пасведчанні адзінага ўзору для ўсёй рэспублікі?

В. ЕРМАКОЎ,
дэкан факультэта грамадскіх прафесій Беларускага тэхналагічнага інстытута імя С. М. Кірава.

МАЯ ПРАПАНОВА

Прачытаўшы артыкул «Інстытут у інстытуце» В. Глозмана і прааналізаваўшы работу нашага факультэта, я прыйшла да вываду, што недахопы ў рабоце тыповыя: няма сродкаў, няма праграм і падручнікаў, не хапае выкладчыкаў і памяшканняў.

Ні адзін інстытут рэспублікі не мае такой вытворча-навучальнай базы, як Беларускі політэхнічны інстытут. Дык, можа, і не трэба раўняцца па ім? Я думаю, што не трэба таксама старацца рабіць усё толькі сіламі свайго інстытута. У многіх вну вучаць студэнтаў амаль адным і тым самым дадатковым прафесіям. Дык ці не лепш было б, каб у горадзе, які мае некалькі вну, зрабіць адзін міжінстытуцкі факультэт грамадскіх прафесій? Але ўжо забяспечыць яго ўсім неабходным, абсталяваць як след і наладзіць навучальны працэс на вышэйшым узроўні.

М. МЯДЗВЕДЗЕВА,
дэкан факультэта грамадскіх прафесій Віцебскага медыцынскага інстытута.

СВЯТА МАСТАЦТВАЎ У САЎГАСАХ МІНШЧЫНЫ

Культурнае шэфства над вёскай — даўняя традыцыя калектываў мастацкай самадзейнасці Мінска. Яны не абмяжоўваюць сваю работу выпадковымі канцэртамі. З кожным годам шэфства набывае новыя формы, пашыраецца сфера дзейнасці артыстаў-аматараў.

Нядаўна Дом мастацкай самадзейнасці Мінскага абласнога савета прафсаюзаў правёў фестываль «Тэатральная вясна». За гэты час спектаклі самадзейных тэатраў Мінска ўбачылі жыхары 27 вёсак вобласці. А ўчора, 29 мая, у саўгасе імя Дзяржынскага Капыльскага раёна пачалося свята мастацтваў, якое працягнецца чатыры дні. У клубе саўгаса фотааматары клуба «Мінск» разгарнулі выстаўку сваіх работ. Рабочыя саўгаса пазнаёмяцца з аматарскімі кінастужкамі, якія створаны на студыях Мінскага трактарнага завода, Беларускага політэхнічнага інстытута і акруговага Дома афіцэраў. Народны тэатр Палаца культуры прафсаюзаў пакажа спектакль «Радыё — Кастрычнік» У. Маякоўскага.

Заўтра — на трэці дзень свята выступяць музычна-харавыя калектывы. Канцэртныя праграмы пакажуць хор будтрэста № 1 і аркестр народных інструментаў політэхнічнага інстытута.

Завершыцца вясновае свята мастацтваў у саўгасе вечарам беларускага народнага танца і танцаў братніх народаў нашай краіны. У канцэрце прымуць удзел народны ансамбль танца «Лявоніха» Палаца культуры трактарнага завода і танцавальны калектыў Дома культуры швейнага вытворчага аб'яднання імя Крупскай.

Святы мастацтваў у чэрвені адбудуцца ў саўгасе «10 год БССР» Любанскага раёна, у клубах саўгасаў «Доктаравічы» Капыльскага і «Залог пяцігодкі» Пухавіцкага раёнаў. Усяго ў канцэртных выступленнях прымуць удзел больш 20 самадзейных калектываў беларускай сталіцы.

Т. КУРЫЛА,
дырэктар Дома мастацкай самадзейнасці Мінскага абл-саўпрофа.

ПЕРАКЛІЧКА СЕЛЬСКІХ КЛУБАЎ

АДНАГО ЗАПЯВАЛЫ МАЛА

Артыкул Паўла Місько «...І ніхто іншы» («Літаратура і мастацтва» ад 11 красавіка 1969 года) вельмі ўсхваляваў мяне. Не хочацца верыць, што ёсць яшчэ настаўнікі, якія ведаюць толькі сцежку з дома ў школу. Каму, як не нам, настаўнікам, несці ў народ святло культуры?

Добра сказаў аб ролі вясковага настаўніка вопытны педагог Сцяпан Паўлавіч Цітоў, бацька касманаўта Германа Цітова: «Настаўнік на вёсцы — гэта Палац культуры, і ніякаму майстру-аднагалюбу не справіцца з задачай усебаковага развіцця дзяцей». А я дабаўлю: і дарослых таксама.

Я ўважліва прачытаў артыкул, параўнаў умовы клубнай работы ў калгасе імя Будзённага Сенненскага раёна, аб якім ішла гаворка ў артыкуле, і ў нашым саўгасе «Абчуга»; бадай што ўмовы аднолькавыя. А якія ж розныя вынікі гэтай работы!

Былі і ў нас калісьці настаўнікі, якія заяўлялі, што не будуць выступаць на сцэне. Але іх ніхто не падтрымаў.

Памятаю, гадоў пятнаццаць назад рыхтаваліся мы да першага раённага фестывалю песні. Пра падрыхтоўку да яго настаўнікі спачатку шчыра пагаварылі на сваім сходзе. Вырашылі стварыць калектыў мастацкай самадзейнасці. А потым і выступілі з поспехам. З таго часу Абчугскі сельскі клуб лічыцца адным з лепшых у раёне.

Калектыў мастацкай самадзейнасці нашага клуба — ён сапраўды стаў нашым — дае канцэрты не толькі ў сябе дома, але і ў суседніх калгасах і саўгасах. Выступалі мы на раённых, абласных і нават рэспубліканскім аглядах.

Без удзелу настаўнікаў цяпер не праводзіцца ніводнае культурна-масавае мерапрыемства. Некалькі гадоў у клубе не было загадчыка. Але справы ішлі нядрэнна: адбываліся канцэрты, працавалі гурткі. Усё гэта рабілі настаўнікі нашай школы на грамадскіх пачатках.

У чытачоў можа скласціся ўражанне, што нашы настаўнікі — выключныя таленты. Не. Большасць маіх калег раней ніколі не выступалі на сцэне. Галоўнае, відаць, у пачуцці адказнасці перад людзьмі, з якімі жывём.

Не сакрэт, што ў рабоце клуба многае залежыць ад вопыту і ініцыятывы загадчыка клуба. Уменне працаваць з людзьмі, арганізаваць іх — такія якасці, акрамя чыста прафесійных, павінны быць у кожнага клубнага работніка. Усё гэта якраз добра спалучаецца ў загадчыцы Абчугскага сельскага клуба Зінаіды Чацвярэнькі. Скажам, намячаецца на пэўны час рэпетыцыя. Зінаіда Лук'янаўна не пасаромеецца яшчэ раз напомніць удзельнікам яе, трэба — і на дом завітае, і дамовіцца з кіраўніком арганізацыі, каб не затрымліваў гурткоўцаў і г. д. І поспехі калектыву мастацкай самадзейнасці залежаць ад яе творчай энергіі, ініцыятывы і пошукаў. Аднак, паўтараю, любы клубны работнік нічога не зробіць адзін, калі яго добрыя імкненні і задумы не знаходзяць падтрымкі.

Не так даўно ў нас праводзілася сустрэча камсамольцаў 30-х і 60-х гадоў. Гэта была сапраўды незабыўная сустрэча. І не староннімі гледачамі, а актыўнымі ўдзельнікамі яе былі нашы настаўнікі, медыкі, спецыялісты сельскай гаспадаркі. Жывы ўдзел у арганізацыі сустрэчы прынялі і сакратар партарганізацыі саўгаса «Абчуга» М. Пазнякова, дырэктар саўгаса В. Бярловіч, старшыня сельсавета П. Філонаў, дырэктар школы А. Аляхновіч.

Работай клуба кіруе савет, куды ўваходзяць і аўтар гэтых радкоў, і загадчык клуба З. Чацвярэнька, і сакратар камсамольскай арганізацыі саўгаса М. Салаўёва, а таксама старшыня рабочкома У. Пляскач, галоўны заатэхнік Г. Нехвядовіч, загадчыца сельскай бібліятэкі С. Церашкова. Савет клуба складае план работы, дабіваецца яго выканання. Не менш, чым раз у месяц, савет збіраецца на пасяджэнні, падводзіць вынікі работы клуба, намячае далейшыя планы.

Сёлета савет запланаваў шмат мерапрыемстваў па дастойнай сустрэчы 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна і да 25-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Многае ўжо зроблена: праведзен тэматычны вечар «Ленін у беларускай паэзіі», афармлены стэнд «Вечна жывы», прысвечаны У. І. Леніну, рыхтуецца сустрэча з воінамі і партызанамі.

У заключэнне некалькі слоў аб вучнёўскай моладзі. Камсамольцы, вучні старэйшых класаў таксама актыўна ўдзельнічаюць у мастацкай самадзейнасці клуба. І нам, настаўнікам, вельмі прыемна, што маладая змена расце творчай, актыўнай, падхоплівае і развівае далей тое, што распачалі мы. І нам верыцца: ніколі не змоўкнуць песні ў нашым клубе.

І. РАБКОЎ,
настаўнік Абчугскай сярэдняй школы Крупскага раёна, член савета клуба.

НОВЫ НАРОДНЫ

За творчыя поспехі ў развіцці музычнага мастацтва і актыўную канцэртна-выканаўчую дзейнасць калегія Міністэрства культуры БССР прысвоіла ганаровае званне народнага самадзейнаму аркестру народных інструментаў горада Магілёва.

■

Народны самадзейны аркестр народных інструментаў створаны ў 1954 годзе. Зараз гэта вялікі — больш за 80 чалавек — творчы калектыў. Пад мастацкім кіраўніцтвам Л. Іванова самадзейныя музыканты дабіліся значных поспехаў у павышэнні майстэрства.

Багаты і разнастайны рэпертуар аркестра. У ім шмат твораў беларускіх кампазітараў: другая частка Другой сімфоніі Р. Пукста, варыяцыі на беларускія тэмы А. Туранкова, «Фантазія» Я. Глебава, «Абеліскі» Д. Смольскага, «Беларуская рапсодыя» П. Пагоцкага і інш. Ёсць у рэпертуары творы рускай класікі, сучасных савецкіх і замежных кампазітараў.

Самадзейны аркестр добра ведаюць жыхары Магілёва і вобласці. З поспехам выступаў калектыў у Мінску на рэспубліканскім фестывалі, прысвечаным 50-годдзю БССР і КПБ. Майстэрству самадзейных музыкантаў апладзіравалі і жыхары многіх іншых гарадоў Беларусі.

Здаецца, зусім нядаўна Алег Кажараў сам быў вучнем Абрамцаўскага мастацка-прамысловага вучылішча. А сёння ён кіруе студыяй у Магілёўскім абласным Доме народнай творчасці. Ён вучыць аматараў таму, што так добра ведае і любіць сам — умельству разьбяра.

На здымку: Алег Кажараў працуе над стварэннем новага сувеніра — «Хлеб-соль Беларусі». **Фота А. ГОЛЫША.**

ПРА ТЫХ, КАГО НЕ БАЧЫЦЬ ГЛЯДАЧ

ТУТ НАРАДЖАЕЦЦА ВЯСЁЛКА

— Якая ўсё-такі тэма вашай дысертацыі? — не аднойчы пыталіся ў Антаніны Аляксееўны Бяловай і ў бібліятэцы імя Леніна ў Маскве, і ў бібліятэцы імя Пляханава ў Ленінградзе, і ў беларускім аддзеле Ленінскай бібліятэкі ў Мінску.

— Я не пішу дысертацыі, — адказвала іх Антаніна Аляксееўна, — проста знаёмлюся з літаратурай і падбіраю матэрыялы ў чыста практычных, нават вытворчых мэтах. Наш камбінат пры тэатральным аб'яднанні шые нацыянальныя касцюмы для сцэны, і мне, як мастаку, перш за ўсё хочацца пазнаёміцца з накопленым у гэтай галіне вопытам.

Ужо ў першых спробах па стварэнню нацыянальных сцэнічных касцюмаў Антаніна Аляксееўна старалася карыстацца не толькі кніжным матэрыялам. Яна сама шукала і знаходзіла на Палессі, Гродзеншчыне, Міншчыне непаўторныя па шчырасці і чысціні ўзоры старадаўняй і сучаснай вышыўкі, ткацтва. А колькі разоў з заміраннем сэрца раскладвала перад сабой толькі што здабытыя якой-небудзь вясковай бабуляй з нетраў куфра расшытыя кофты, кашулі, гарсэткі, андаракі, паясы — святочныя, яркія, з цяжкімі кутасамі...

Галоўныя заказчыкі вытворчага камбіната пры Беларускім тэатральным аб'яднанні, дзе вось ужо каля дзесяці гадоў працуе Антаніна Аляксееўна Бялова, — самадзейныя калектывы. Хутка цяжка будзе назваць абласны або раённы самадзейны ансамбль, касцюмы для якога не былі б пашыты ў камбінаце пры БТА.

Антаніне Аляксееўне часта даводзіцца вырашаць пытанне, якім усё-такі павінен быць нацыянальны беларускі касцюм на сённяшняй сцэне?

Канечне, можна і зараз узнавіць, захаваць ва ўсёй этнаграфічнай, гістарычнай адпаведнасці нацыянальныя беларускія касцюмы, узяць іх за эталоны. Але калі ўлічыць перавагу сучаснай тэматыкі ў канцэртных праграмах, здавалася б, можна і наогул адысці ад нацыянальных прыкмет у сцэнічным касцюме. Але як і архаізаваны беларускі касцюм, так і зусім безаблічны, пазанацыянальны — непрыймальныя для сучаснай самадзейнасці.

Антаніна Аляксееўна Бялова прыйшла да вываду, што сучасны сцэнічны беларускі касцюм, безумоўна, павінен ствараць на нацыянальнай, этнаграфічнай аснове. Але гэта аснова павінна быць творча пераасэнсавана, каб прыкметы нацыянальнага касцюма сталі адпавядаць народнай тэматыцы, ідэі сённяшніх выканаўцаў, каб слухаючы на сцэне беларускі народны хор або любуючыся беларускай полечкай, якая выконваецца ў сучасных па пакроі суконках, спадніцах, у завужаных штанах, глядач усё-такі ўспрымаў гэтыя касцюмы як нацыянальныя.

І хутчэй за ўсё якраз такі сцэнічны народны касцюм выканае сваю мастацкую задачу.

З чаго ж пачынае работу над заказам Антаніна Аляксееўна? Перш за ўсё яна ўлічвае характар самога калектыву, вывучае яго рэпертуар і рух, пабудову кожнага нумара, па-другое, старанна выбірае матэрыял (цяпер шыюць з дарагіх тканін — шоўку, шэрсці, капрону, ужываецца вышыўка).

— А вы ведаеце, наколькі важна вызначыць у народным касцюме асноўныя колеры — гаворыць мастачка.

Так, белы колер саматканага, адбеленага ў рэках і росах палатна, заўсёды пераважаў у нашых народных касцюмах. Белыя кашулі і порткі, белыя каптаны і спадніцы — гэта будзённае адзенне беларуса трымалася яшчэ і ў першай чвэрці нашага стагоддзя. З белага палатна шылі і святочныя касцюмы, упрыгожваючы іх вышыўкамі, вельмі рознымі — у залежнасці ад мясцовасці, ад звычаяў. Гэты нацыянальны этнаграфічны касцюм ніколі не заставаўся статычным, ён мяняўся пад уплывам і суседніх нацыянальных касцюмаў, і моды.

Нацыянальныя касцюмы заходніх і паўднёвых раёнаў Беларусі найбольш насычаныя, яркія, у іх, як правіла, уводзяцца маліновы, зялёны, чорны, шэры колеры ў адмысловым арнаменце. Таму і ў эскізах, выкананых для Гродна і Брэста, не цяжка ўлавіць сакавіты, яркі, багата арнаментаваны каларыт заходняга этнаграфічнага касцюма.

Антаніна Аляксееўна часта ўспамінае, якім яркім неверагодным калейдаскопам праплывалі перад ёй фартухі з аплікацыямі, палатняныя і шарсцяныя спадніцы, вышытыя гарсэткі, калі ў адной з вёсак пад Кобрынам яна папрасіла пажылых жанчын надзець тое, што захавалася з іх дамашняга адзення, і прыйсці на вячорку...

А вось касцюмы віцяблян святлейшыя, прасцей арнаментаваныя. Тут пераважае чысты белы колер, у андараку палосы радзейшыя, бяднейшы арнамент кашуль. Такая ж стрыманасць характэрна і для старога нацыянальнага касцюма Віцебшчыны.

У касцюмах Магілёўскай і Гомельскай абласцей улоўліваюцца паўднёвыя, украінскія ўплывы. Найбольш самабытны беларускі касцюм склаўся ў цэнтральных раёнах, на Міншчыне. У ім заўсёды пераважала пастэльная мяккасць, цяга да блакітных і ружовых тонаў, мяккага раслінага арнаменту. І, бадай, адзіна яркай вылучальнай прыкметай было шыццё залатой ніткай — відавочны ўплыў слуцкіх паясоў.

І тую ж плаўнасць пакрояў, няяркія, мяккія колеры, асцярожнае выкарыстанне вышывак, арнаменту, шыцця мы пазнаём, напрыклад, у касцюмах Мінскага ансамбля «Крынічанька», спевакоў Маладзечанскага народнага хору, у касцюмах Палаца культуры камвольнага камбіната і Мінскага Палаца прафсаюзаў, выкананых у майстэрнях БТА па эскізах Антаніны Аляксееўны Бяловай.

Камбінат абслугоўвае не толькі самадзейныя калектывы. У пашытых тут нацыянальных касцюмах выступаюць і Тамара Ніжнікава, і Аркадзь Саўчанка, і Дзяржаўны ансамбль танца, і акадэмічная харавая капэла Р. Шырмы, і артысты філармоніі.

У яркія святы народнага мастацтва ператвараліся заключныя канцэрты-агляды нашых абласцей, прысвечаныя пяцідзесяцігоддзю рэспублікі. Амаль на ўсіх канцэртах пабывала і Антаніна Аляксееўна. Для яе гэтыя святы былі і свайго роду творчымі справаздачамі, своеасаблівымі выстаўкамі.

Такой жа справаздачай павінна з'явіцца і падрыхтаваная да друку кніга-альбом мастачкі А. Бяловай — «Сучасны сцэнічны беларускі касцюм». А таму, хто бывае ў вытворчым камбінаце Беларускага тэатральнага аб'яднання і заглядвае ў маленькую майстэрню Антаніны Аляксееўны, не цяжка пераканацца, што пошук новых рашэнняў і ўдасканаленне, адточванне дасягнутага — працягваюцца.

А. ГРЫЧАН.

ПРОБА ПЯРА — ПРОБА ДУМКІ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Вельмі сур'ёзную праблему спрабуе закрануць у сваім апавяданні «Сцішанасць» Анатоль Сідарэвіч — выкрыць душэўную пустату абывацеля, сытую мяшчанскую «сцішанасць», якая хаваецца за «інтэлектуальнымі» размовамі пра мастацтва, літаратуру, нават пра месца чалавека ў жыцці. Аднак апавяданне А. Сідарэвіча пакідае дваістае ўражанне.

З аднаго боку, нельга не адзначыць высокую прафесіянальную падрыхтоўку маладога аўтара, яго ўменне псіхалагічна тонка прасачыць за зрухамі душы героя, сцісла і выразна перадаць яго душэўны стан. З другога ж боку, нельга не засцерагчы А. Сідарэвіча ад самамэтных пошукаў у галіне формы, увогуле ад манернічання. Мне здаецца, напрыклад, што малады празаік (прынамсі, у гэтым апавяданні) механічна пераносіць у літаратуру прынцыпы моднай сёння плыні ў кінематографе, аб чым сведчыць празмерна кароткая «тэлеграфная» фраза, знарочыстыя недагаворкі, «глыбакадумныя» намёкі і г. д. Усё гэта толькі прыглушае, зацямняе ідэйнае гучанне твора.

Чатыры апавяданні чатырох пачаткоўцаў... Як я ўжо адзначаў, многае ў іх прываблівае. Гэта, перш-наперш, шчырае імкненне сказаць нешта важнае, жаданне падзяліцца з іншымі сваімі, не пазычанымі назіраннямі, думкамі, сумненнямі, вывадамі. Радуе і высокі (падкрэслю гэта яшчэ раз) узровень чыста прафесіянальнай падрыхтоўкі літаратурнай моладзі.

Але разам з тым творы самых маладых наводзяць і на сумны роздум. Засмучае, у прыватнасці, нейкая звужанасць кругагляду пачаткоўцаў, што выяўляецца ўжо ў тэматычнай збедненасці апавяданняў, засмучае не вельмі акрэсленая пазіцыя саміх аўтараў, іх няпэўныя адносіны да з'яў, якія яны спрабуюць адлюстраваць у сваіх творах.

Мастацкая літаратура — падручнік жыцця. Па героях любімых кніг чытач звярае свае ўчынкі і думкі. Калі з гэтакай меркай падысці да апавяданняў самых маладых нашых празаікаў, пераважна аўтараў «Маладосці», дык трэба шчыра сказаць, што ў іхніх апавяданнях няма такіх герояў. У чымсьці мы іх разумеем, нават у нечым пагаджаемся з імі, нечым яны нам і падабаюцца, аднак поўнага яднання, душэўнага кантакту з імі мы не знаходзім.

Каб нейкім чынам праілюстраваць ці пацвердзіць гэтую думку, спашлюся на апавяданне Міхася Вышынскага «Вокны ўначы».

Адам, студэнт чацвёртага курса інстытута механізацыі, прыязджае ў родную вёску, да цёткі. Адам адпачывае. Аднак адпачынак гэты дзіўны: хлопец увесь час думае. Што ж яго так гняце, аб чым яго гэты заняты і пакутлівы роздум? Можна здагадвацца, што думае ён аб тым, што мінулася. А што мінулася, што было з хлопцам раней, вядома, мусіць, аднаму аўтару. Мы развітваемся з Адамам у час яго хваробы, калі за яго здароўе хвалюецца і цётка, і суседзі. Але развітваемся, так і не зразумеўшы хлапечых пакут.

Магчыма, аўтар хацеў сказаць, што на людзях і плакаць лягчэй. Маўляў, пакажы свой боль іншым, не ўтойвай яго, тады табе стане лягчэй. Але ў такім выпадку хочацца спытаць: ці варта было дзеля сцвярджэння такой думкі прымушаць пакутваць Адама аж на трынаццаці старонках часопіса? Думаецца, што няварта было.

Чытаеш гэтае апавяданне з надзеяй, што Адам «раскрыецца», скажа, што ён за чалавек. На жаль, чаканне гэтае не спраўджваецца. Што зрабіў Адам за ўвесь час побыту свайго ў вёсцы? Нічога. Ці дапамог ён каму-небудзь, калі не справай, дык хоць словам? Нікому. Ці гаварыў ён, урэшце, з кім-небудзь? Толькі з цёткай, ды і то ні аб чым, выпадкова.

А між тым, я не сумняваюся, што М. Вышынскі бачыў і іншых студэнтаў, — тых, што бегалі ў камітэт камсамола, каб іх залічылі ў будаўнічы атрад, тых, хто летам у роднай вёсцы выходзіў разам з аднагодкамі з касою на луг, тых, што ехалі на цаліну альбо ў тайгу. Але ўвагу маладога празаіка прывабіў чамусьці такі псіхасамааналіст, як Адам. І шкада, што тонкая назіральнасць, трапнасць дэталей, дакладнае абыходжанне са словам — а ўсё гэта ўласціва М. Вышынскаму — затрачаны, па сутнасці, на стрэл з гарматы па вераб'ю. Бо вядома, што як бы добра ні валодаў аўтар словам, як бы ні дакладна рэгістраваў зрухі душы героя, змены ў яго настроі, — без выразнай, па-грамадзянску акрэсленай думкі значнага твора стварыць нельга.

Менавіта такая, грамадзянскага гучання думка ў пераважнай большасці твораў пачаткоўцаў альбо зусім адсутнічае, альбо толькі-толькі праклёўваецца. Маладыя аўтары ўмеюць даволі дакладна перадаць пачуцці сваіх герояў. Але ж пачуцці не могуць замяніць разумення, асэнсавання рэчаіснасці.

Пакуль што можна гаварыць, бадай, толькі аб пошуках літаратурнымі пачаткоўцамі героя. Герой іх актыўны ў думках і занадта пасіўны ў дзеянні.

Чаму так здараецца? Сказаць, што пачаткоўцы не ведаюць жыцця, значыць несправядліва пакрыўдзіць іх. Яны жыццё ведаюць. Але веданне гэтае часцей кніжнае. Характэрна напрыклад, што многія іх творы трымаюцца на адной якой-небудзь дэталі. Не жыццё — праз дэталь, а дэталь — як нейкі спрошчаны, звужаны эквівалент жыццёва важнай з'явы. Канструіраванне, абыгрыванне эфектных дэталей адціскае на задні план цярплівае і ўдумлівае назіранне і асэнсаванне жыцця, яго самых разнастайных праяў і фактаў.

Максім Горкі настойліва гаварыў моладзі, што цэнтрам увагі пісьменніка павінен быць чалавек працы. Мне здаецца, што наша літаратурная моладзь забываецца на гэтыя словы вялікага пісьменніка. Трэба заўсёды памятаць, што толькі праз паказ чалавека працы, чалавека практычных дзеянняў можна паказаць час, яго патрэбы і праблемы.

Так, маладыя апавядальнікі не ўмеюць пакуль што ўсебакова і глыбока раскрыць пэўную жыццёва важную падзею ці з'яву, не ўмеюць прасачыць за тымі каранямі, якімі кожны чалавек звязаны з роднай зямлёй, са сваім народам. Іх задача, мне здаецца, заключаецца ў тым, каб у такой жа меры, як яны навучыліся валодаць пяром, навучыцца заўважаць надзённыя праблемы дня.

Авалодаўшы азбукай літаратуры, трэба авалодваць азбукай жыцця, калі маладыя пісьменнікі хочуць сапраўды далучыцца да той вялікай і адказнай справы, якая завецца мастацтвам слова.

МЕНШ СУМНАГА РЭЗАНЁРСТВА

У размове, якая вядзецца на старонках газеты вакол стану сучаснага апавядання, прыняло ўжо ўдзел нямала таварышаў і сказана імі нямала. Толькі чамусьці пра апавяданне для дзяцей не было сказана ні слова. Мне здаецца, што гэтае маўчанне — вынік абыякавых, калі не пагардлівых, адносін нашай крытыкі да дзіцячай літаратуры.

Многія ўдзельнікі дыскусіі адзначалі, што сённяшняе беларускае апавяданне не дае прастору для роздуму, што празаікі нібы баяцца закранаць сур'ёзныя сацыяльна-грамадскія з'явы, абмяжоўваючыся пераказам дробных, часам банальных жыццёвых выпадкаў і здарэнняў. Пагаджаючыся, што ўсё гэта сапраўды так, хочацца, аднак, падкрэсліць, што яшчэ больш падстаў для трывогі дае сучасны стан апавядання для дзяцей.

Галоўны недахоп дзіцячага апавядання мне бачыцца ў тым, што дзіцячыя пісьменнікі быццам страцілі адчуванне часу — у школьніках, якіх яны выводзяць на старонкі сваіх твораў, цяжка пазнаць сённяшніх хлопчыкаў і дзяўчынак: цікаўных, дасціпных. Не кажу ўжо пра тое, што многія апавяданні проста нудныя, нецікавыя, дробныя па думцы, наіўна-дыдактычныя.

Вось адна са схем, якой ахвотна карыстаюцца дзіцячыя празаікі.

Віцька ці там Коля забіў коршуна — значыць, ён ужо ледзь не герой, на якога павінны раўняцца ўсе астатнія хлопчыкі. Міша растлумачыў сябруку сёе-тое ў алгебры — аўтар плешча ў ладкі: які Міша добры хлопчык!

Чытаеш такія апавяданні і міжволі хочацца сказаць іх аўтарам: дарагія таварышы, навошта ж так захапляцца гэтымі натуральнымі ўчынкамі дзяцей, навошта выстаўляць гэта як нешта незвычайнае і звышасаблівае?!

Адна з самых пашыраных тэм апавяданняў — тэма дружбы і сяброўства. Аднак як раскрываецца гэтая тэма ў апавяданнях?

Віця сябруе з Алегам. У Віці ёсць лыжы, у Алега — няма. Перад адказнымі лыжнымі спаборніцтвамі Віця нечым пакрыўдзіў Алега. І вось спаборніцтвы. Уперадзе ідзе Алег. Яго даганяе і пераганяе Віктар. Ды раптам у Віктара (і трэба ж так!) лопнула мацаванне. На дапамогу яму прыходзіць Алег — аддае свае лыжы. Так Віктар стаў пераможцам спаборніцтва. І так, гаворыць аўтар, перамагае дружба.

Як бачым, усё вельмі проста. Ніякіх табе сумненняў ні ў душы Алега, ні ў душы Віктара. А ўсё таму, што пяром аўтара вадзіла схема.

Прачытайце, напрыклад, зборнікі апавяданняў «У вясновыя дні» П. Рунца, «Дабрадзейка» І. Сіняўскага, «На начлезе» Я. Курто, «Галіны лічыльнікі», «Дзедава рэліквія» І. Шуцько, нават зборнік «Сябры» такой вопытнай і здольнай пісьменніцы, як А. Васілевіч, і вы знойдзеце нямала твораў, напісаных менавіта па згаданай мной схеме.

Вось апошні зборнік апавяданняў І. Сіняўскага «Будзем знаёмы», выдадзены сёлета. Апавяданне «На начлезе». Каля вогнішча — трое: дзядзька Сідар, Паўлік і Міхаська. Усё высветлена, як кажуць, адразу: Міхаська — гультай, абібок, не дачакаешся ад яго, каб падкінуў у вогнішча ламачча. Затое Паўлік — сама актыўнасць і працавітасць. Усё, чаго не хоча рабіць Міхаська, Паўлік робіць з вялікай ахвотай. І вывад пісьменніка: Міхаська павінен абдумаць свае паводзіны.

Чытаем другое апавяданне — «Горкія арэхі». Тут Вова — увасабленне дабраты і лагоднасці, а Эдзік — яго антыпод. Вова сабе арэхаў не назбіраў, затое дапамог дзяўчынцы Лільцы. А Эдзік — поўную торбу нашморгаў. Дома маці чамусьці дакарае Эдзіка: ці то за тое, што не падзяліўся арэхамі з Вовам, ці таму, што не дапамагаў разам з Вовам Лільцы. І вось загадзя прыдуманы аўтарам «стрэл»: «Эдзік зноў паглядзеў на арэхі. Толькі цяпер яны чамусьці не радавалі яго. Хлопчыку здалося, што арэхі горкія».

І. Сіняўскі проста-такі не можа абысціся без таго, каб не выдаць у канцы апавядання, пад заслону, порцыю сумных павучанняў. Увогуле ён не можа абысціся без лабавога маралізатарства.

Даволі цікавае па задуме апавяданне «Помста». Эдзік Наркевіч пакрыўдзіў дзяўчынку. Яго ўчынак абмяркоўваецца на класным сходзе, на якім прысутнічае і маці хлопчыка. Чакалася, што аўтар знойдзе нейкі новы паварот думкі, паводзін свайго героя. Аднак — не. Сцэна «маральнага пакарання» Эдзіка напісана так:

«Жанчына падышла да стала, паглядзела на сына.

— Ты, Эдзя, усё зразумеў?

— Зразумеў, — ледзь чутна прамовіў Эдзік, не падымаючыся з месца.

— Што? Гучней кажы! І ўстань. З табой гаворыць твая маці, — павысіўшы голас, загадала яна сыну. Эдзік падняўся і, барвовы ад сораму, паўтарыў:

— Зразумеў...

— Што ты зразумеў?

— Што дрэнна рабіў.

— А цяпер прасі ў вучаніцы прабачэння».

Міжволі ўспамінаюцца словы В. Бялінскага: «Галоўная справа — як мага менш сентэнцый, павучанняў і рэзанёрства: іх не любяць і дарослыя, а дзеці проста ненавідзяць, як і ўсё, што наводзіць сум».

У анатацыі да зборніка І. Сіняўскага гаворыцца, што апавяданні, якія складаюць кніжку, «разнастайныя па тэматыцы», што яны расказваюць «пра сённяшняе жыццё піянераў і школьнікаў», пра «іх мары, жаданні, прыгоды». На жаль, прачытаўшы сам зборнік, даводзіцца расчароўвацца: менавіта пра сённяшніх піянераў і школьнікаў гаворыцца мала і сумна, як можна было пераканацца на прыкладзе з апавяданнем «Помста»...

Некаторыя ўдзельнікі дыскусіі (В. Буран, Я. Герцовіч), гаворачы пра апавяданні І. Навуменкі, дакаралі пісьменніка за самапаўторы, абвінавачвалі ў схематызме і ілюстрацыйнасці. Не ведаю, магчыма і ёсць для гэтага некаторыя падставы, калі мець на ўвазе самыя апошнія творы І. Навуменкі. Мне ж тут хочацца сказаць іншае.

Многія апавяданні пісьменніка, адрасаваныя, здавалася б, даросламу чытачу, сталі любімымі творамі школьнікаў, асабліва падлеткаў.

Я не аднойчы быў сведкам таго, як школьнікі ледзь не на чаргу запісваліся, каб прачытаць зборнік апавяданняў І. Навуменкі «Вераніка». Сённяшнім падлеткам блізкія героі навуменкаўскіх апавяданняў — сумленна-чыстыя, рамантычна-ўзнёслыя юнакі і дзяўчаты, юнацтва якіх супала з гадамі Вялікай Айчыннай вайны.

Выхаванне школьнікаў на рэвалюцыйных, працоўных і гераічных традыцыях нашага народа, на прыкладах з жыцця і дзейнасці Уладзіміра Ільіча Леніна і яго паплечнікаў, выхаванне юнага пакалення ў духу адданасці радзіме, — ці не гэта асноўная задача дзіцячай літаратуры?

Б. ЗУБКОЎСКІ,
настаўнік.

Смалявіцкі раён.

НАВІНКІ КНІЖНАЙ ГРАФІКІ

Ілюстрацыі мастака Б. Заборава да кнігі польскага пісьменніка Я. Корчака «Кароль Матэвуш першы».

Выйшлі з друку

ВЫДАВЕЦТВА «НАВУКА І ТЭХНІКА»

П. Казлоўскі. Сяляне Беларусі ў другой палове XVII—XVIII стст. (па матэрыялах магнацкіх вотчын). На рускай мове. Вокладка М. Карпука. 1969 г. Тыраж 1.200 экз. 204 стар. Цана 71 кап.

Я. Рамановіч, А. Юрэвіч. П. А. Бузук. (Нарыс аб жыцці і навуковай дзейнасці буйнейшага беларускага вучонага-лінгвіста). 1969 г. Тыраж 1.000 экз. 104 стар. Цана 11 кап.

Э. Сабаленка. Этнаграфічная спадчына Якуба Коласа. Мастак Ю. Сергачоў. 1969 г. Тыраж 1.000 экз. 132 стар. Цана 27 кап.

Францыск Скарына. Прадмовы і пасляслоўі. Афармленне і мастацкае рэдагаванне В. Саўчанкі. 1969 г. Тыраж 1.200 экз. 240 стар. Цана 70 кап.

А. Фядосік. Беларуская народная сатырычная проза. Вокладка А. Бяспалага. 1969 г. Тыраж 1.150 экз. 140 стар. Цана 33 кап.

НОВЫЯ ПАСТУПЛЕННІ

У Цэнтральны дзяржаўны архіў літаратуры і мастацтва БССР паступілі дакументальныя матэрыялы Іларыя Мацвеевіча Барашкі. Частку іх перадаў сам пісьменнік у 1962 годзе, астатнія — яго жонка Наталля Міхайлаўна.

Сярод дакументаў новага паступлення — машынапіс сцэнарыяў фільмаў з аўтарскімі праўкамі, артыкулы, нарысы, успаміны пра Я. Купалу, Я. Коласа і іншых пісьменнікаў. Цікавасць уяўляе перапіска І. Барашкі. У ліку карэспандэнтаў знаходзім імёны Кузьмы Чорнага, Андрэя Александровіча, Уладзіміра Дубоўкі, Уладзіміра Залатарова, Міхася Лынькова, Усевалада Краўчанкі.

Фотаздымкі расказваюць аб І Усесаюзным з'ездзе пралетарскіх пісьменнікаў у Маскве ў 1928 годзе, удзельнікам якога быў І. Барашка і інш.

К. ЖОРАВА.

ЛЕТАПІСЕЦ СУЧАСНАСЦІ

Леаніду ЛЯОНАВУ — 70 ГАДОЎ

Леаніду Ляонаву — семдзесят гадоў. Юбілей вялікага мастака адзначаецца як свята ўсёй культуры Расіі. Перачытваючы Ляонава, заўсёды думаеш аб тым, як па-майстэрску выкарыстоўваў ён вопыт чарадзеяў мастацкага слова многіх пакаленняў. Мы ніколі не перастаем захапляцца прыгажосцю ляонаўскай фразы. Застаючыся глыбока арыгінальным мастаком, Ляонаў арганічна засвоіў лепшыя моўныя традыцыі Талстога і Дастаеўскага, Лермантава і Тургенева.

Апавяданні і аповесці ранняга Ляонава, якія адразу вылучыліся сваім мастацкім узроўнем, былі неверагодна далёкія ад таго, што лічылася ў той час надзённым. Напрыклад, апавяданне «Бурыга», арыгінальна стылізаванае ў манеры лубачных аповесцей мінулага стагоддзя, пачыналася так: «У Іспаніі іспанскі граф жыў. І было ў яго два сыны — Рудольф і Ваня». Нават цяпер, праз шмат дзесяцігоддзяў, дзівоснае ўражанне пакідае паўночны сказ «Гібель Ягорушкі», прасякнуты пачуццём вострага трагічнага ўспрымання жыцця.

У «Гібелі Ягорушкі», як у семені, суджанаму з гадамі стаць магутным галінастым дрэвам, заключаны ўсе зыходныя асаблівасці Ляонава-мастака: паглыблены псіхалагізм, багацце каларытных дэталей, якія паступова і непрыкметна для чытача складваюцца ў цэласную карціну.

Але да гэтых мастацкіх якасцей, вельмі каштоўных у эстэтычных адносінах, неўзабаве дадалася яшчэ адна якасць, якая адразу зрабіла Ляонава праўдзівым, праніклівым інтэрпрэтатарам нашай рэчаіснасці. Напісаўшы такія творы, як «Барсукі», «Злодзей», «Соць», «Скутарэўскі» і «Дарога на Акіян», Ляонаў, як і кожны вялікі мастак, стварыў сваю мастацка-філасофскую канцэпцыю пазнання сучаснага жыцця.

Адну з кніг дзевяцітомнага збору твораў пісьменніка займае раман «Злодзей», апублікаваны ў новай аўтарскай рэдакцыі. Чытаючы гэты цудоўны твор, які вылучаецца нават сярод ляонаўскіх твораў, бачыш своеасаблівую мастацкую энцыклапедыю нашага жыцця дваццатых гадоў. Перапісаўшы нанова твор, мастак аддаў новай рэдакцыі рамана не толькі сваё сталае літаратурнае майстэрства, але і багацейшы вопыт гісторыі, які даў магчымасць асэнсаваць мінулыя падзеі з сучасных пазіцый. Не выпадкова ўтрапёны герой рамана Міцька Векшын, які не знайшоў свайго месца ў буднях рэвалюцыі, у новай рэдакцыі твора так і не прыходзіць да шчаслівага фіналу. Але ў рамане ўзмацніліся не толькі трагічныя матывы. Па меры таго, як чытаеш раман, вас усё больш і больш ахоплівае шчымлівае пачуццё бязмежнай любві да Радзімы, да вялікага і добрага народа.

У рамане «Дарога на Акіян» ёсць прарочая сцэна: вяртанне касманаўта на родную зямлю. Увесь твор, напісаны ў пачатку трыццатых гадоў, паказвае надзвычай складаныя ўзаемаадносіны персанажаў, што апынуліся ў заблытаным віры жыцця. На нялёгкіх лёсах паказвае Ляонаў плынь рэчаіснасці, якая выцякае з далёкай мінуўшчыны і ўпадае ў бясконцы Акіян будучыні. Ад знаёмства з гэтай кнігай мы становімся чалавечнейшымі і дабрэйшымі. Калі паэт гэтак жа, як і палітык, павінен валодаць талентам прадбачыць будучае, дык аўтар «Дарогі на Акіян» можа быць названы паэтам у высокім значэнні гэтага слова.

У суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны, калі вырашаўся наш лёс і лёс заняволеных гітлераўцамі народаў Еўропы, на ўвесь свет, як звон, гучала гнеўнае, сардэчнае, палымянае ляонаўскае слова.

...Вялікія паўнаводныя рэкі пачынаюцца з маленькіх, ціхіх крыніц. Пачатак народнай эпапеі «Рускі лес» — публіцыстычнае выступленне ў абарону роднай прыроды ад варварскага і бяздумнага вынішчэння. Лекцыя Віхрова аб лёсе рускага леса — класічны прыклад сучаснай публіцыстыкі, якая арганічна ўвайшла ў тканіну мастацкага апавядання і мае шырокае сімвалічнае значэнне.

Распаўсюджана думка, быццам кнігі Леаніда Ляонава чытаць нялёгка. Гэта ў пэўным сэнсе справядліва, бо сам мастак разумее літаратуру як мастацтва мысліцельнае, інтэлектуальнае, якое запрашае чытача да сумеснага роздуму над рэчаіснасцю. Ляонаў прымушае дапытлівага чытача зрабіць тую ж работу, якую ўжо зрабіў сам аўтар.

Менавіта таму Ляонаў справядліва не прыняў заўваг крытыкаў аб тым, што юныя героі «Рускага лесу» занадта разумныя. Так, яны разумныя, яны філасофствуюць. Але хіба права філасофскага асэнсавання жыцця належыць толькі людзям з філасофскай адукацыяй? Успомнім удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, якія здзяйснялі гераічныя подзвігі. Учытайцеся ў іх франтавыя кароткія запісы, удумайцеся ў іх учынкі — гэтыя людзі па-філасофску думалі над жыццём.

Леанід Ляонаў шмат і напружана думае аб сучаснасці. На працягу ўсяго творчага шляху пісьменнік заўсёды звяртаўся да публіцыстыкі, якая дае яму магчымасць падзяліцца з чытачамі сваімі думкамі аб надзённых праблемах, думкамі аб літаратуры і мастацтве. Вынікам гэтых роздумаў і з'явілася кніга «Літаратура і час». Многія артыкулы зборніка напісаны даўно. Але ўвесь зборнік носіць сучасны характар, ён прымушае ўспомніць гістарычныя этапы, што перажылі краіна і народ.

Рабочы стол пісьменніка заўсёды завалены рукапісамі, пісьмамі чытачоў, важкімі бандэролямі. Яму пішуць чытачы і кінагледачы, вядомыя пісьменнікі і пачынаючыя літаратары, славутыя вучоныя і леснікі...

Чалавецтва павінна жыць, сказаў аднойчы Ляонаў. Яно фізічна не можа здзейсніць самагубства, якім была б тэрмаядзерная вайна. Ляонаўская творчасць апошніх гадоў — яго п'есы, раманы, публіцыстычныя выступленні — прасякнута пафасам сцвярджэння міру.

Адна з самых галоўных уласцівасцей шматграннага таленту Леаніда Ляонава — жывое і трапяткое адчуванне часу. Слоўны жывапіс Ляонава захавае для будучыні фарбы, думкі, чалавечыя вобразы і пачуцці сучаснасці. Творы мастака — нібы вехі на шляху народа.

Ляонаў не перастае заклікаць літаратурную моладзь да авалодання культурай. Адзін з лепшых артыкулаў у зборніку «Літаратура і час» названы красамоўна — «Талент і праца». Артыкул вучыць не толькі ўважлівым адносінам да слова, але і заклікае да вывучэння ўсіх духоўных багаццяў, выпрацаваных чалавецтвам. Пісьменнік гаворыць:

— Нялёгка авалодаць усім, што выпрацавала чалавецтва ў галіне культуры за тысячагоддзі. Але літаратар павінен мець уяўленне аб тым, дзе пра гэта можна даведацца, на якіх паліцах гэта стаіць. Наўрад ці варта паведамляць людзям ужо вядомае, а людзі сёння ведаюць вельмі шмат. І для таго, каб уявіць сабе сённяшнюю патрэбу людзей у чым-небудзь, трэба ў першую чаргу высветліць гэта для самога сябе. Кніга, як любы прадукт чалавечай дзейнасці, ствараецца з разлікам на пэўнае дзеянне. Значэнне кнігі вымяраецца колькасцю працы, якую яна можа зрабіць у розуме чалавецтва для яго далейшага прагрэсу. Пажадана, каб кожная кніга была хай маленькай, але падзеяй у культуры. Бо новая кніга — гэта погляд у будучыню...

Я. АСЯТРОЎ.
(АДН)

НАСТАЎНІК

1 ЛІПЕНЯ 1941 года вялікая група студэнтаў Літаратурнага інстытута імя Горкага ўвайшла ў склад Знішчальнага батальёна Савецкага раёна Масквы. Служылі мы старанна, нястомна, — тушылі пажары, ахоўвалі па начах будынак Цэнтральнага тэлеграфа. Прадоўжыць вучобу намерваліся не раней, як пасля канчатковага разгрому ворага.

Аднак у першай дэкадзе кастрычніка было вырашана аднавіць заняткі ў інстытуце, і ўсіх яго студэнтаў, якія знаходзіліся ў батальёне, вярнулі на вучобу.

Кіраўніцтва творчым семінарам, у якім займаўся я, прыняў на сябе Леанід Максімавіч Ляонаў.

Леанід Максімавіч не раз «адлучаўся» на фронт (ён, помніцца, працаваў тады над аповесцю «Узяццё Вялікашумска»), таму заняткі былі нерэгулярныя. Але на працягу больш як года іх адбылося даволі многа, і кожныя з іх станавіліся для нас сапраўднай радасцю, сапраўднай школай.

Уражвалі не толькі надзвычай зацікаўленыя адносіны Ляонава да нас, літаратурнай моладзі (ён, дарэчы, умеў быць і бязлітасным у ацэнцы нашых промахаў і правалаў) — уражвала мастацкая мудрасць Ляонава, шырокая энцыклапедычнасць яго думкі і вопыту.

Колькі разоў мы здзіўляліся цудадзейнаму пераўтварэнню самай звычайнай нашай «знаходкі» ў ляонаўскім тлумачэнні! Колькі разоў, разбіраючы той ці іншы твор, ён па-бацькоўску дабрадушна пераконваў нас, наколькі далёкія мы яшчэ ад той сумы ведаў і навыкаў, без якой рызыкоўна, нават бессэнсоўна выходзіць, як кажуць, у самастойнае плаванне.

І яшчэ адно студэнцкае ўражанне, якое засталося ў мяне, відаць, назаўсёды. Памятаю, як Ляонаў чытаў нам «Нашэсце». Напярэдадні, літаральна за два-тры дні, у інстытуце чытаў сваю п'есу «Выпрабаванне пачуццяў» Канстанцін Аляксандравіч Федзін. П'еса была цікавая, і чытаў яе К. Федзін сапраўды артыстычна. Зачараваныя Федзіным, мы баяліся расчаравацца ў Ляонаве, — вельмі няроўным было «выканаўчае майстэрства» двух пісьменнікаў. Але ўсёй гэтай нашай насцярожанасці не хапіла і на дзве-тры мінуты. Мы забылі пра ўсё — настолькі захапіў нас свет вобразаў і падзей, настолькі ўзрушыла глыбіня пранікнення пісьменніка ў душы паказаных ім людзей. Магчыма, я перабольшваю, але лепшага выканання гэтай п'есы я асабіста не бачыў потым ні ў тэатры, ні ў кіно. Справа тут, відаць, і ў самім факце першага знаёмства з цудоўным творам, які, як і многія іншыя творы Ляонава, адзначаны яго высокай грамадзянскасцю і выдатным майстэрствам.

«Барсукі», «Соць», «Дарога на Акіян», «Рускі лес», «Нашэсце», «Залатая карэта» — гэта сапраўдны подзвіг аднаго з буйнейшых пісьменнікаў сучаснасці, які аддае свой велізарны талент справе народа, партыі, справе камунізма.

П. ХАРКОЎ.

ТАМ, ДЗЕ ПРАЦАВАЎ Якуб КОЛАС

З Курска ў Літаратурны музей Якуба Коласа прыйшоў пакет з кнігамі Варонежскага выдавецтва. У адной з іх — «Краеведческих записках. Выпуск 3. 1968» змешчаны цікавы матэрыял былога загадчыка Курскага абласнога архіва Васіля Падлова «Якуб Колас у Курскай губерні». Аўтар артыкула расказвае пра К. М. Міцкевіча, які працаваў на Куршчыне на ніве народнай асветы.

У артыкуле гаворыцца аб тым, што ў 1917 годзе Якуба Коласа з Пярмі накіроўваюць на румынскі фронт, адтуль ён, захварэўшы, прыязджае ў Абаянь да сваёй сям'і. Тут Канстанцін Міхайлавіч сустракае Вялікую Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю, актыўна ўключаецца ў грамадскую работу. Аўтар артыкула прыводзіць цікавыя ўспаміны былога члена калегіі Абаянскага павятовага Савета народнай гаспадаркі Андрэя Пашнева:

«Энергічны, настойлівы, ветлівы быў настаўнік Канстанцін Міхайлавіч, якога я сам накіраваў на работу ў сяло Ліпавец. Як зараз памятаю, увосень 1918 года да мяне ў Саўнаргас зайшоў мужчына гадоў 35 у шэрым салдацкім шынялі, сярэдняга росту, хударлявы, з невялікімі вусікамі і бародкай. Адрэкамендаваўшыся, хто ён такі, пачаў распытваць, дзе можна было б уладкавацца настаўнікам. Неяк адразу спадабаўся ён мне. Я доўга не думаў і адразу вырашыў: трэба абавязкова накіраваць яго на работу ў маё роднае сяло Ліпавец. Так і вырашылі. Павятовы аддзел народнай асветы аформіў накіраванне К. М. Міцкевічу, і мы разам выехалі ў Ліпавец.

На сходзе вырашылі арандаваць лепшую сялянскую хату для школьнага памяшкання, сабралі грошы на парты...

Сяляне палюбілі свайго настаўніка. Умелы ён быў грамадскі работнік, праводзіў гутаркі з сялянамі, тлумачыў ім, што толькі цяпер, пры Савецкай уладзе, настаў час, калі дзеці сялян могуць атрымаць асвету.

Хоць у школе быў адзін вялікі класны пакой, у першы клас запісалася каля 50 дзяцей. То былі дзеці сялян-беднякоў і сераднякоў».

У той час настаўнікаў не хапала, не было паперы, алоўкаў, падручнікаў, працаваць было цяжка, і некаторыя педагогі нават кідалі работу ў школах.

Але і ў гэтых складаных жыццёвых абставінах, піша ў сваім артыкуле В. Падлоў, Канстанцін Міхайлавіч працу настаўніка ў сяле Ліпавец не пакінуў і не дапускаў зрыву заняткаў. Гэта бачна, піша далей аўтар, з яго заявы ў валасны аддзел народнай асветы, у якой К. Міцкевіч пісаў: «31 гэтага студзеня, згодна з пастановай Абаянскай медыцынскай камісіі, я прызначаны на камісію ў г. Курск на прадмет вызначэння маёй годнасці да вайсковай службы. Не ведаючы, як доўга я буду ў адсутнасці, прашу валасны аддзел прызначыць і прыслаць мне намесніка ў школу».

Працуючы ў Ліпавецкай школе, Канстанцін Міхайлавіч клапаціўся пра кнігі, вучняў, турбаваўся пра рамонт школы. Ён адкрыў у Ліпаўцы бібліятэку і хату-чытальню, карыстаўся сярод мясцовага насельніцтва і настаўнікаў аўтарытэтам і павагай.

Нам стала вядома, што Ліпавецкая бібліятэка і сёння свята ўшаноўвае памяць пра свайго першага культармейца. У вёсцы кожны жыхар ведае народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, які ў той далёкі час вучыў сялянскіх дзяцей грамаце, праводзіў вялікую грамадскую работу.

У сельскай бібліятэцы адбываюцца цікавыя літаратурныя вечары, прысвечаныя творчасці беларускага песняра. Адзін з апошніх вечароў так і называўся «Памяці першага ліпавецкага культармейца — Якуба Коласа». На вечар былі запрошаны і тыя, хто добра ведаў Канстанціна Міхайлавіча. Яны выступілі з успамінамі, расказалі, як добра вучыў дзяцей іх настаўнік.

Цяпер у бібліятэцы шмат кніг. Сярод іх ганаровае месца займаюць творы Якуба Коласа — паэмы «Новая зямля» і «Сымон-музыка», над якімі пісьменнік працаваў на курскай зямлі.

Школа ў сяле Ліпавец, дзе некалі працаваў народны паэт Беларусі, носіць імя Якуба Коласа. Яе вучні і настаўнікі з цікавасцю чытаюць і вывучаюць творы беларускага песняра, першага настаўніка сяла. У краязнаўчым кутку школы сабраны розныя матэрыялы, фатаграфіі і дакументы, якія расказваюць аб настаўніцкай дзейнасці К. М. Міцкевіча ў тыя гады.

Цікавыя дакументы аб жыцці і рабоце паэта на Куршчыне маюцца таксама ў раённым музеі Абаяні. Яго імем тут названа адна з вуліц горада.

М. ЖЫГОЦКІ,
супрацоўнік музея Якуба Коласа.

ВЯЛІКІ ПЯСНЯР ДЭМАКРАТЫІ

150 год таму назад нарадзіўся Уолт Уітмэн — вялікі, сапраўдны нацыянальны паэт Амерыкі, яе неўміручая гордасць і слава.

Веліч і сіла Уітмэна — у яго магутным дэмакратызме.

Вуснамі Уітмэна загаварыла працоўная Амерыка, Амерыка фермераў і рыбакоў, машыністаў і лесарубаў, паляўнічых і муляроў. Сам паэт адчуваў сябе неад'емнай часткай працоўнага народа: «Я люблю людзей, што растуць на вольным ветры, людзей, што жывуць сярод статкаў, дыхаюць акіянам ці лесам, тых, хто будуе караблі, тых, хто працуе сякерамі і малатамі».

Веліч і сіла Уітмэна — у яго непараўнаным па глыбіні і экспрэсіі пачуцці «саборнасці, садружнасці і любві» (словы І. Я. Рэпіна).

«Я не змяшчаюся ўвесь паміж капелюшом і чаравікамі» — вось лейтматыў шырокай і невычэрпнай, як свет, паэмы Уітмэна «Песня пра сябе». Іменна тут, у гэтай паэме, прагучалі радкі, дзе самае моцнае і пераканаўчае на ўсёй паэзіі чалавецтва адмаўленне індывідуалізму ці «герметызму», як яго сёння называюць на захадзе: «Я слаўлю сябе, я апяваю сябе, і што я прымаю, то прымаеце вы, бо кожны атам, што належыць мне, належыць і вам», «ва ўсіх людзях бачу сябе, ні адзін з іх не большы за мяне і не меншы нават на ячнае зерне, і добрыя і злыя словы, якія я гавару пра сябе, я гавару і пра іх».

Веліч і сіла Уітмэна — у непараўнаным яго жыццялюбстве, ва ўменні бачыць свет людзей і прыроды ва ўсёй свежасці, ва ўсім пачуццёвым багацці колераў, гукаў, аб'ёмаў. Пра Уітмэна нават не скажаш, што ён адлюстроўвае свет, — ён творыць яго, як бы ўпершыню даючы назвы прэрыі, акіяну, лакаматыву, ружы, зорцы, чалавечым рукам і абліччы.

Веліч і сіла Уітмэна — у той праніклёнасці, з якой ён, натхнёны пясняр Дэмакратыі, адзін з пачынальнікаў і самаадданейшых сыноў Амерыкі, разгадаў самую сутнасць дэмакратыі буржуазна-грашовай, у прыватнасці, амерыканскай.

Хіба страцілі сваю надзённасць сказаныя Уітмэнам у пачатку 80-х гадоў словы пра сучасную яму Амерыку: «Суцэльная прадажнасць у палітыцы, наша хваленая рэлігія — у сапраўднасці маска з воску і карункаў, а ў цэлым — самае шкоднае, агіднае, што можа назвацца на зямлі, — агромністае, разнароднае грамадства, растлусцелае ад лішку грошай, тавараў, дзелавых авантур..., але зусім пазбаўленае здаровай маральнай і эстэтычнай асновы...»

Па натуры і тэмпераменце Уітмэн быў змагар. Не заўсёды паслядоўны, з многімі супярэчнасцямі і ілюзіямі, але ўсё ж змагар. Змагар супроць расізму перш за ўсё.

Колькі сімпатыі, колькі сардэчнай прыязні і цеплыні ў радках пра негра, што «дужай рукой трымае лейцы чацвёркі коней», а «сонца падае на яго вусы і кучаравую галаву, на яго чорнае, бліскучае, цудоўнае цела». А ў радках: «Я гляджу на гэтага прыгожага гіганта, і люблю яго, і не магу ўтрымацца на месцы, і бягу разам з яго коньмі».

І не толькі словам, але і справай змагаўся Уітмэн за тое, каб на яго радзіме было скасавана ганебнае негрыцянскае рабства: калі ў 1861 годзе ў Амерыцы пачалася грамадзянская вайна, Уітмэн пайшоў на фронт, каб удзельнічаць у барацьбе супроць плантатараў-рабаўласнікаў Поўдня. А калі іх агентам удалося забіць Лінкольна, паэт адгукнуўся на смерць прэзідэнта (ці Капітана, як ён яго называе ў адным вершы) рэдкім па сіле смутку, пяшчоты і болю рэквіемам, дзе «птушка, і зорка, і бэз спляліся з песняй» яго душы...

Уолт Уітмэн памёр 26 сакавіка 1892 года.

У «Пісьме да рускага» (1881) ён пісаў: «Паколькі запаветная мара мая заключаецца ў тым, каб паэмы і паэты сталі інтэрнацыянальныя і аб'ядноўвалі ўсе краіны на зямлі больш шчыльна і моцна, чым усякія дагаворы і дыпламатыя.., — мне трэба радавацца, што мяне пачуюць, што са мною ўвойдуць у эмацыянальны кантакт вялікія народы Расіі... Гэтым народам я шлю сардэчны салют з нашых берагоў ад імя Амерыкі».

Салют Уітмэна Расія ўспрыняла з любоўю, удзячнасцю і пашанай. Асабліва Расія новая, рэвалюцыйная.

Той «свет пахода і працы», да якога імкнуўся вялікі амерыканскі паэт-дэмакрат, моцна паціскае яго працягнутую праз дзесяцігоддзі руку ратая і каменячоса.

Р. БАРУТА.

Уолт УІТМЭН

ДУМКІ

Пра думку грамадскую,
Пра спакойнае сцверджанне права (такое справядлівае, упэўненае, абавязковае!), якое напазбежна прыйдзе рана ці позна,
Пра чарговага прэзідэнта, які з пабялелым тварам сам сябе патаемна дапытвае: «А што скажа ўрэшце народ!»
Пра цынікаў-суддзяў, пра членаў кангрэса прадажных, пра губернатараў, мэраў — вось яны ўсе, разгубленыя стаяць ля слупа ганебнага,
Пра папоў, што мямляць і лемантуюць (хутка, хутка ўжо ўсе іх пакінуць),
Пра тое, што з кожным годам змяншаецца дужа прыстойнасць і аўтарытэт чыноўнікаў, суддзяў, амбонаў і школ,
Пра тое, што хутка расце і мацнее разуменне і ўласная годнасць мужчын і жанчын,
Пра сапраўдны Новы Свет—
аб праменістых Дэмакратыях паўсюль —
Іх палітыка, армія, флот на службе народу, —
Пра зіхатлівае сонца для ўсіх, якое яны нам дадуць,
пра святло ў іх саміх, якое вышэй,
чымся ўсё астатняе,
Пра тое, што ўсё для іх, усё праз іх,
і ўсё ўзнікае ад іх.

ЛЮБОЎНАЕ МІЛАВАННЕ АРЛОЎ

Іду над ракою, узбоч дарогі (гэта мой ранішні шпацыр, мой адпачынак),
Раптам у небе да спазмаў расчулены клёкат арлоў,
Імклівая, любоўная спохватка ўверсе, на вольным прасторы,
Сашчэпленыя, сціснутыя кіпці — раз'юшана круціцца кола жывое,
Б'юцца ласкава чатыры крылы і дзве дзюбы,
вярчэнне ў радасці злучанай масы,
Кулянне, кіданне, хітрыя выкруты, петлі, падзенне,
як камень, уніз,
І вось над ракою павіслі, двое — адно, у млявым,
дрымотным зняменні кахання,
Імгненне нерухомай раўнавагі—і вось расстаюцца
яны і кіпці слабець пачынаюць,
І ў неба паціху ўздымаюцца вышай на крылах,
таксама аслаблых,
Ляцяць — ён сабе, і яна таксама сабе.

ШТАТАМ

Кажу я ўсім Штатам, і кожнаму з іх паасобку,
і ўсякаму гораду ў Штатах:
«Супраціўляйся паболей — пакоры будзь непадлеглы».
Непераборлівае паслушэнства — гэта поўнае рабства,
А з поўнага рабства нацыя, штат альбо горад
не вернуцца зноўку да волі.

ПЕРШАЯ БАГАТКА

Свежая, простая, прыгожая, вызваленая сонцам
з палону зімы,
Як быццам бы ніколі не было на свеце ні моды, ні
палітыканства, ні здзелак грашовых,
З нагрэтага промнямі гняздзечка ў траве, цнатлівая,
сарамлівая і залатая, як золак;
Першая багатка — кветка вясны — даверліва
высоўвае свой тварык.

ТАБЕ

Чалавеча сустрэчны, калі ты, праходзячы, захочаш
загаварыць са мною, то чаму б табе і не загаварыць са мною!
Чаму б і мне, незнаёмаму, не пачаць размовы
з табой!

Пераклад Я. СІПАКОВА.

СЕЗОН 1968-69
СПЯВАЮЦЬ СКРЫПКІ

У гэтай новай школьнай канцэртнай зале па суботах выступаюць вядомыя майстры мастацтваў. У іншыя дні гаспадары сцэны—дзеці, і слухачы горача апладзіруюць будучым музыкантам. У мінулую пятніцу тут адбыўся справаздачны канцэрт ансамбля скрыпачоў сярэдняй спецыяльнай музычнай школы пры Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі.

Калектыў гэты своеасаблівы. Тут штогод хто-небудзь заканчвае школу, і на яго месца прыходзяць новыя дзеці. На маёй памяці ансамбль некалькі разоў абнаўляўся, і мастацкаму кіраўніку лаўрэату Усесаюзнага конкурсу музыкантаў-выканаўцаў, дацэнту Міхаілу Гальдштэйну нялёгка займацца са сваімі выхаванцамі. Аднак ён здолеў стварыць вельмі цікавы і самабытны дзіцячы ансамбль.

Праграма канцэрта была складзена з разнастайных нумароў, якія выконваліся музыкантамі ў самых розных спалучэннях. Напрыклад, арыя Гендэля прагучала ў выкананні ансамбля скрыпачоў з удзелам ансамбля віяланчэлістаў і аргана (саліст І. Жураўленка). І прагучала свежа, шчыра, з вялікай эмацыянальнай цеплынёй. А харал з кантаты № 140 Баха выконвала на нямецкай мове група малодшых вучняў харавога аддзялення ў суправаджэнні некалькіх скрыпак, віяланчэляў і аргана. Глядзець на гэтых юных музыкантаў, калі яны не зводзяць уважлівых вачэй з дырыжора (кіраўнік харавога аддзялення школы І. Жураўленка), слухаць іх, адчуваць, як яны ўсім сэрцам аддаюцца музыцы, — прыемна і радасна. Ансамбль скрыпачоў выступіў і як чулы акампаніятар—у яго суправаджэнні студэнтка кансерваторыі Эма Сучкова праспявала арыю Пятра са «Страсцей па Мацвею» Баха.

«Сольнае» выступленне ансамбля было прадстаўлена выкананнем п'ес самага рознага характару, дзе юныя музыканты змаглі паказаць разнастайнасць сваіх творчых густаў і шырокі дыяпазон выканаўчага майстэрства. «Пасакалія» Гендэля, «Кантабіле» Паганіні, «Аве Марыя» Шуберта і «На крылах песні» Мендэльсона ўпрыгожылі першае аддзяленне канцэрта. Па характары музыкі гэтыя нумары аказаліся вытрыманымі ў спакойна-сузіральных або журботна-патэтычных тонах, што стварала ўражанне пэўнай аднастайнасці.

Затое ў другім аддзяленні ансамбль паказаў свае выканаўчыя магчымасці ў поўнай меры, выканаўшы праграму, поўную самых розных настрояў і пачуццяў. Прагучалі цікавыя творы Шастаковіча — вальс-катрынка, лірычны вальс, вальс-жарт, сыграныя лёгка, прыгожа, свабодна. Ярка спявалі скрыпкі ў рамансе Шастаковіча з кінафільма «Авадзень».

Асобна трэба сказаць пра творы беларускіх кампазітараў, уключаныя ў праграму справаздачнага канцэрта. Іх было няшмат, але кожны з іх у выкананні юных музыкантаў данёс да слухачоў водар беларускага нацыянальнага мастацтва. «Палеская рапсодыя» К. Паплаўскага — арыгінальная п'еса, напісаная аўтарам спецыяльна для ансамбля. Цёплую сардэчную музыку Раманса кампазітар М. Шнейдэрман таксама падарыў дзецям. Гумарэска У. Алоўнікава апрацавана для ансамбля М. Гальдштэйнам.

Горача прымалі слухачы «Рэчаньку» Д. Камінскага—каларытную п'есу на матэрыяле беларускіх народных песень, якую аўтар стварыў для ансамбля скрыпачоў, ансамбля віяланчэлістаў і трыо арфаў. «Рэчаньку» дзеці ігралі двойчы. На «біс» зверх праграмы яны выканалі і прыгожую тонкую п'есу англійскага кампазітара В. Кроля «Банджо і скрыпка», і славуты «Вясновы карагод» румынскага кампазітара Дзініку.

Я спецыяльна хачу адзначыць юную піяністку Ірыну Бліднітэйн, якая чула акампаніравала ансамблю і заслужана падзяліла з ім яго поспех.

У канцэрце выступілі тры скрыпачы-салісты. Яны пачалі другое аддзяленне. Не маючы наогул ніякіх прэтэнзій да дзяцей (яны ігралі ў межах сваіх магчымасцей), хачу сказаць, аднак, што іх выступленне па сваім характары адрознівалася ад яўна «канцэртнай» праграмы ансамбля і выглядала «акадэмічнай» справаздачай вучэбнага плана...

Пасля канцэрта я прайшла за кулісы. Дзеці былі ўзрушаныя, узнёслы настрой перадаваў пачуццё радасці ад сустрэчы з «сапраўднымі» дарослымі слухачамі, якія так сур'ёзна, без скідкі на ўзрост, прымалі іх выступленне. Падумалася — беларускія кампазітары павінны быць больш уважлівыя да ансамбля. Для яго можна ствараць п'есы рознага плана: ад песенных, шырока-распеўных, да віртуозных. Мабыць, ансамбль юных скрыпачоў зацікавіць тых кампазітараў, якія ніколі не пісалі для яго. Тыя ж аўтары, творы якіх выконваюцца калектывам, безумоўна, будуць працягваць творчую садружнасць з ім.

Алена РАКАВА.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Напярэдадні гастроляў у Гомелі Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр імя Якуба Коласа паказаў віцяблянам прэм'еру трагедыі «Марыя Сцюарт» Ф. Шылера (пераклад з нямецкай мовы В. Сёмухі). Спектакль паставіў рэжысёр А. Смеляноў. Дэкарацыі зроблены па эскізах мастака А. Салаўёва. Кампазітар—Б. Насоўскі. На здымку, зробленым для «Літаратуры і мастацтва» С. Коханам,—сцэна са спектакля: у ролі Марыі Сцюарт заслужаная артыстка БССР Г. Маркіна, у ролі яе карміліцы Анны Кенедзі—народная артыстка БССР А. Радзялоўская.

Танцуюць юныя

Святочны настрой панаваў у аўторак 27 мая ў тэатры оперы і балета — тут давалі вялікую канцэртную праграму выхаванцы Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага вучылішча. А за кулісамі — пастаянны спадарожнік выпускнікоў — хваляванне. І гэта зразумела — маладыя балерыны і танцоўшчыкі выступалі ў сцэнах з балетаў «Спячая прыгажуня», «Шчаўкунчык» і «Пахіта». І танцаваць ім даводзілася на той сцэне, дзе выступалі славутыя майстры беларускага балета, сусветна вядомыя зоркі, сама Галіна Уланава. Канцэрт прайшоў з вялікім поспехам. і зала дружна падзякавала за хараство, падараванае артыстамі, якія толькі пачынаюць самастойнае творчае жыццё. Сёлета скончыла вучылішча дваццаць пяць чалавек. На здымку, зробленым для «Літаратуры і мастацтва» фотакарэспандэнтам А. Лукашовым, вы бачыце выхаванцаў вучылішча з педагогамі пасля канцэрта: у цэнтры — заслужаная артыстка БССР К. Калітоўская, злева—мастацкі кіраўнік вучылішча А. Калядэнка.

КАШТОЎНЫ ПАДАРУНАК З ЛОНДАНА

У Львоўскую сярэднюю школу № 17 прыйшла бандэроль з Лондана з фотакопіямі пісьмаў У. І. Леніна.

Ужо некалькі гадоў збіраюць школьнікі матэрыялы аб Ільічы для свайго музея. Звярнуліся яны па дапамогу і ў Брытанскі музей. Як вядома, У. І. Ленін у красавіку 1902 года пераехаў з Мюнхена ў Лондан, дзе і жыў пад канспіратыўным псеўданімам Якаб Рыхтэр. Паводле сведчання Н. К. Крупскай, у Брытанскім музеі, які мае багатую бібліятэку, Уладзімір Ільіч праводзіў шмат часу.

«У адказ на ваша пісьмо, — паведамляюць львоўскім школьнікам з дырэкцыі Брытанскага музея, — пасылаем шэсць фотакопій дакументаў Брытанскага музея, якія адносяцца да У. І. Леніна. Ва ўсёй перапісцы Ленін ужываў псеўданім Якаб Рыхтэр...»

16 гадоў назад гэтыя дакументы ўпершыню экспанаваліся на лонданскай выстаўцы ў гонар 200-годдзя Брытанскага музея. Цяпер іх фотакопіі сталі здабыткам школьнага ленінскага музея, заняўшы ганаровае месца сярод сотняў экспанатаў, якія расказваюць аб жыцці і дзейнасці вялікага правадыра рэвалюцыі.

АДН.

Іграе Людміла Малышава

Афіша абвяшчала, што ў актавай зале універсітэта будуць гучаць Бетховен і Шапэн. А тут яшчэ новае імя выканаўцы—аспірантка Беларускай кансерваторыі Людміла Малышава, — якое мы пакуль што не сустракалі на афішах філармоніі. Вечар адбыўся вельмі цікавы і сапраўды святочны. Піяністка паказала праграму, кожны нумар якой вымагае ад выканаўцы высокай тэхнікі і шырокага артыстычнага дыяпазону.

Узрушыла аўдыторыю фантазія сі мажор Бетховена, якую Л. Малышава іграе з натхненнем, раскрываючы маляўнічасць музыкі, поўнай вялікіх чалавечых страсцей і духоўнага хараства. На маю думку, выканаўца перадала фартэпіянныя тэмбры ў маштабным, часам аркестравым гучанні. Песняй мужнасці прагучала «Апасіяната» — у гэтай санаце піяністка ішла за неспакойным інтэлектам Бетховена.

Шапэн у Л. Малышавай празрыста-лірычны. Асабліва шчодрай была споведзь піяністкі ў эцюдзе мі мінор. Затое віртуознасць і тэмперамент пераважалі ў паланезе рэ мінор, дзе яна тонка адчувае нацыянальны каларыт музыкі вялікага польскага кампазітара. Пераменлівы стан чалавека—ад светлай тугі да валявой мужнасці — ярка раскрыты Л. Малышавай у драматычнай санаце сі бемоль мінор.

Зала цёпла прыняла піяністку і ўзнагародзіла яе шчырымі апладысментамі. Трэба спадзявацца, што мы яшчэ пачуем Л. Малышаву і на філарманічнай эстрадзе.

Ала МЕЛЬНІКАВА.

Фота М. НЕЧЫПАРЭНКІ.

ЭСТЭТЫКА—ГЭТА ЭТЫКА БУДУЧАГА

У фарміраванні ўсебакова развітага чалавека сучаснага грамадства важнае месца займае эстэтычнае выхаванне. Гэта мэтанакіраваны і шматгранны працэс развіцця эмацыянальнай і інтэлектуальнай актыўнасці асобы.

«Мы хочам, каб наша школа была не толькі строга навуковай і працоўнай, але і эстэтычнай», — пісаў Анатолій Луначарскі, адзін з саратнікаў У. І. Леніна. І ўжо ў адным з першых дакументаў аб савецкай школе «Асноўныя прынцыпы адзінай працоўнай школы» гаварылася: «Наогул пад эстэтычнай адукацыяй трэба разумець не выкладанне нейкага спрошчанага дзіцячага мастацтва, а сістэматычнае развіццё органаў пачуццяў і творчых здольнасцей, што пашырае магчымасць захапляцца прыгажосцю і ствараць яе...»

Вырашыць гэтую задачу заклікана савецкая школа.

Формы і метады эстэтычнага выхавання ў ёй разнастайныя. Пытанні эстэтычнага выхавання дзяцей — не прыватная справа асобных навучальных устаноў. Пры міністэрствах асветы рэспублік Прыбалтыкі і Беларусі створаны спецыяльныя саветы.

У Літве, Латвіі, Эстоніі буйныя кампазітары, дырыжоры, мастакі ў цеснай дружбе са школьнікамі. На Украіне адчувальную дапамогу дзецям аказваюць Саюз кампазітараў і харавое таварыства: узбагачаюць песенны рэпертуар дзіцячых хораў, выступаюць перад вучнямі.

А вось у Татарскай Аўтаномнай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы стварылі шырока разгалінаваную сістэму падрыхтоўкі кіраўнікоў эстэтычнага выхавання для ўсіх тыпаў агульнаадукацыйных і вышэйшых школ.

Далучэнне дзяцей да свету прыгожага ў Эстоніі, напрыклад, пачынаецца яшчэ ў дзіцячых садах на багатых народных традыцыях. Спецыяльна падрыхтаваныя выхавацелі вучаць малышоў спяваць, ляпіць, вышываць, канструяваць, маляваць. Для бацькоў чытаюцца лекцыі «Музыка ў сям'і», «Як прыгожа адзяваць дзіця».

А калі дзеці прыходзяць у школу, іх чакаюць не толькі ўрокі малявання, спеваў і музыкі. Увесь вучэбны працэс садзейнічае выхаванню пачуццяў прыгожага, асабліва ўрокі літаратуры і гісторыі. Сур'ёзнае значэнне надаецца выхаванню ў вучняў пачуцця любві да роднай прыроды, да яе прыгажосці; іх вучаць ахоўваць і берагчы прыродныя багацці. Гэтаму садзейнічаюць курсы батанікі, заалогіі, геаграфіі, традыцыйныя масавыя святы «Вясны», «Восені», «Лесу».

Хочацца сказаць і пра пазакласную работу з дзецьмі ў гэтай рэспубліцы. У Эстоніі харавое спяванне — даўняя традыцыя. Таму і ў школах сотні хораў — змешаных, жаночых, мужчынскіх. У пачатковых класах — хоры малышоў; у пятых—восьмых — так званыя дзіцячыя хоры. А хор Палаца піянераў Таліна, створаны ў 1951 годзе, — адзін з лепшых. Многія былыя яго выхаванцы сталі прафесіянальнымі спевакамі, музыкантамі.

Эстонскія піянеры і школьнікі любяць народныя танцы — гэта таксама традыцыя. І вось у талінскай школе № 46 групы народнага танца існуюць ужо каля 20 гадоў. Ёсць яны амаль ва ўсіх іншых школах рэспублікі.

Дзеці, асабліва падлеткі, цягнуцца да літаратурнай творчасці. У 30 школах рэспублікі выдаюцца друкаваныя літаратурныя альманахі твораў вучняў. Выдавецтва «Ээсці раамат» выпусціла зборнік твораў «Пяром юных», складзены з публікацый у розных школьных альманахах.

Шырока распаўсюджаны ў эстонскіх школах гурткі прыкладнога мастацтва.

Мне хацелася расказаць аб формах і метадах эстэтычнага выхавання савецкіх дзяцей, аб далучэнні да хараства не асобных адораных дзяцей, а дзесяткаў мільёнаў школьнікаў. Натуральна, што шырокі «фронт» эстэтычнага выхавання стаў у Савецкім Саюзе магчымы толькі з дапамогай цеснага супрацоўніцтва дарослых — педагогаў, пісьменнікаў, мастакоў, музыкантаў-энтузіястаў, для якіх дарагое будучае дзяцей, фарміраванне іх маральных якасцей.

Аляксей Максімавіч Горкі аднойчы сказаў, што эстэтыка гэта этыка будучага. У савецкіх школах гэта будучае пачынаецца сёння.

Аляксей КАЛІНІН,
кандыдат філалагічных навук.
(АДН).

ТЭЛЕБАЧАННЕ

30 мая

Першая праграма 16-40 — праграма перадач. 16-45 — Навіны (М). 16-55 — «Самацветы». Тэлевізійны часопіс (М). 17-30 — для малодшых школьнікаў. «Прыходзь, казка!». (М). 18-00 — для выпускнікоў сярэдніх школ. «Абітурыент-69». Беларускі інстытут механізацыі сельскай гаспадаркі. 18-30 — Дні балгарскай культуры ў СССР. «Экран збірае сяброў». Кішынёў — Плоўдзіў. Тэлевізійная пераклічка гарадоў (М). 19-30 — «Панарама навін». 19-45 — «Сяло калгаснае маё». Рэпартаж з калгаса «Шлях камунізма» Мінскага раёна. Перадача 3-я. 20-15 — «Зямны паклон». Прэм'ера фільма Беларускага тэлебачання. 20-30 — «Эстафета навін» (М). 21-15 — Дні балгарскай культуры ў СССР. «На агеньчык» (М). 22-30 — «На першынство свету па шахматах». Дзённік (М). 22-45 — «Клуб аматараў песні» (М). 23-45 — «Толькі факты». Праграма перадач.

31 мая

Першая праграма 8-25 — праграма перадач. 8-30 — для студэнтаў тэхнікумаў. «Супрамат». 9-00— «Гімнастыка для ўсіх» (М). 9-45 — навіны (М). 10-00—«Будзьце шчаслівыя». Музычная вясёлая праграма (М). 10-30 — «Стандартызацыя і прагрэс». «Архітэктура, будаўніцтва, стандарт» (М). 11-00 — да 25-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. «Аперацыя «Баграціён». 11-25 — «Музычная шкатулка». 11-40 — «Тыдзень планеты». Міжнародны агляд. 12-00 — «У нас у гасцях часопіс «Военные знания». 12-40— «Турнір дапытлівых». 13-20 — абмяркоўваем праект Прыкладнага Статута калгаса. «Аснова багацця — грамадская гаспадарка». 13-50 — для школьнікаў. «Глобус, парта, аловак і карта». Навукова-пазнавальная перадача. 14-20 — «Беларусь на міжнароднай арэне». Аб новых прыборах Інстытута кібернетыкі АН БССР, накіраваных на міжнародную выстаўку ў Маскве. 14-45 — для дзяцей. А. Гайдар. «Блакітны кубак». Тэлевізійны фільм (М). 16-00 — «Слава героям працы». Перадача з Ленінграда. 17-00 — праграма каляровага тэлебачання. Ленінградскі тэатр юнага гледача (М). 18-30 — «Атлас народаў СССР». Башкірская АССР (М). 19-00—«Рэха спартыўнага свету» (М). 19-30 — Дэкада ўкраінскай літаратуры і мастацтва ў РСФСР. «На агеньчык». Перадача з Кіева. 20-30 — «Навіны» (М). 20-45 — «Свет сацыялізма» (М). 21-15 — Дні балгарскай культуры ў СССР. «Урок гісторыі». Мастацкі фільм (М). 22-45 — праграма Балгарскага тэлебачання. «Надзя Афеян». Тэлевізійны музычны фільм (М). 23-15 — «Толькі факты». 23-30 — «Занальнае першынство СССР па лёгкай атлетыцы» (у запісе).

1 чэрвеня

Першая праграма. 8-25—праграма перадач. 8-30—для студэнтаў тэхнікумаў. «Асновы электронікі». 9-00—«На зарадку станавіся!» (М). 9-15—«Навіны» (М). 9-30—«Будзільнік» (М). 10-00—«Музычны кіёск» (М). 10-30—для юнацтва. Алімпіяда па біялогіі. Адказы на пытанні І тура (М). 11-30—заключны канцэрт агляду армейскай мастацкай самадзейнасці, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна (М). 13-00—«Сельская гадзіна» (М). 14-00—«Пушкініяна рускіх мастакоў» (М). 14-30—да 25-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. «Дарогай бацькоў-герояў». Аб паходзе моладзі Брэсцкай вобласці па месцах баёў. Перадача з Брэста. 15-00 — «Ідэйнасць—наша зброя». Да заканчэння навучальнага года ў сетцы партыйнай асветы. 15-15—«Усе дзеці на свеце...» Да Міжнароднага дня абароны дзяцей. 15-30—для воінаў Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту. Перадача з Адэсы. 16-00—«Час». Інфармацыйная праграма (М). 16-30—праграма каляровага тэлебачання. 1. Для дзяцей. «Добрае сэрца». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля. 2. Клуб кінападарожнікаў». 3. «Спявае Вяслава Драецка» (М). 19-00—III Усесаюзнае Пушкінскае свята паэзіі (М). 20-30—«Сем дзён». Міжнародная праграма (М). 21-15—фестываль балгарскіх фільмаў. «Дом на дзве вуліцы». Мастацкі фільм (М). 22-35—у эфіры—«Маладосць» (М). 23-35—«Спартыўны тыдзень» (М). 23-50—праграма перадач.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Міхасю Даніленку з прычыны смерці БРАТА.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Індэкс 63856. Друкарня выдавецтва «Звязда». АТ 03807

Літаратура і мастацтва 4

Пятніца, 30 мая 1969 года.